

*”OISPA MEILLÄKIN VÄHÄN NIINKU TEILLÄ
PAAVALISSA!”*

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia
seurakunnallisesta yhteisötyöstä

Virva Nissinen

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+ Diakonin vir-

kakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Nissinen, Virva. ”*Oispa meilläkin vähän niinku teillä Paavalissa!*” Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia seurakunnallisesta yhteisötyöstä. Kevät 2016, 61 sivua, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma Diakoniatyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia kokemuksia Paavalin seurakunnan yhteisöpappihankkeessa mukana olleet asukkaat olivat saaneet. Opinnäytetyössä kokemuksia tarkasteltiin erityisesti yhteisöllisyyden ja osallisuuden näkökulmasta. Työssä selvitettiin, mitä mukanaolo oli merkinnyt mukana olleille ja millaisia odotuksia heillä oli seurakunnan työtä ja toimintatapoja kohtaan.

Diakonia-alaan liittyvän opinnäytetyön teoreettinen pohja oli poikkitieteellinen. Siinä yhdistyivät sosiaalitieteen ja diakoniatyön tieteellinen tutkimus sekä teologinen konteksti. Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat seurakunnan yhteisötyön eri toimintamuodoissa mukana olleet ihmiset. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja se toteutettiin puolistrukturoituina yksilöhaastatteluina marraskuussa 2015. Haastateltavia oli neljä. Aineisto analysoitiin teemoittelun pohjalta ja sen tuloksia tarkasteltiin suhteessa aiheeseen liittyvään teoria-aineistoon.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Paavalin seurakunnan yhteisötyöhanke on onnistunut luomaan yhteisöllisyyttä alueen asukkaiden ja heistä myös niiden kanssa, joilla ei ennestään ollut henkilökohtaista kosketusta seurakunnan työntekijöihin ja toimintaan. Yhteisöllisyyden vahvistumista edesautettiin yhteisellä tekemisellä, toimijuuden mahdollistamisella ja mukaan kutsuvalla työntekijöiden asenteella. Työn tulosten perusteella kävi ilmi, että kirkon hengellistä sanomaa ei koeta omaksi, mutta se ei ole este seurakunnan yhteisötyössä toimimiselle. Hanke on osoittanut, että ihmisten arjessa läsnäolevalle, osallistavalle ja avarakatseiselle seurakunnan toiminnalle on kysyntää myös urbaanissa kaupunkiympäristössä.

Asiasanat: yhteisöllisyys, osallisuus, seurakunta, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Nissinen, Virva. The experiences of communality and inclusion in the Community-work of the parish. 61 pages, 1 appendix. Language: Finnish. Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Programme in Social Services. Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to study the community-based work in the urban parish of Paavali. The thesis focused on the experiences of communality and inclusion of the participators in the activity. Secondly it studied what participation had meant for them and what kind of expects and hopes they had about the working and ways of activity of the Church.

The theoretical framework of this study was interdisciplinary. It included research in the work of Diacony and Social Sciences which were examined in the theological context. The data of this thesis was received from the interviews of the participants. The type of the interview was semi-structured theme interview. The interviews were executed in November 2015. Respondents were four. The material was analyzed according to fundamental themes which were scrutinised in relation to theoretical framework.

The conclusions based on the research results indicated that the sense of community was managed to realize also with those who did not have a close relationship with church before this project. The study approved that the spiritual message of the church did not necessarily touch the participants, but that it did not prevent them from the participation in the community-based work of the parish. According to results, the sense of communality and inclusion were confirmed through working together and by increasing the new opportunities to cooperate. Significant was also the positive attitude of the workers of the parish. The study also proved that the attending, including and tolerant parish that operates near the every day life of the people is desired and needed also in the urban environment.

Keywords: communality, inclusion, parish, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KÄSITTEET	8
2.1 Yhteisö, yhteisöllisyys ja osallisuus	8
2.2 Yhteisötyö	12
2.3 Kontekstuaalinen teologia.....	13
2.4 Cable-yhteisötyömenetelmä	14
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	15
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	17
4.1 Aiheeseen liittyvä aiempi kirjallisuus.....	17
4.2 Käsitteitä kirkosta ja seurakuntatyön yhteisöllisyydestä	19
5 NÄKÖKULMIA YHTEISÖLLISYYTEEN	24
5.1 Cable-metodi käytännössä	24
5.1.1 Työntekijän asema cable-yhteisötyössä	27
5.2 Yhteisöllisyys kirkon valtakunnallisissa strategioissa.....	28
6 PAAVALIN SEURAKUNTA YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTAJANA.....	32
6.1 Arabianrannan asuinalue	32
6.2 Hankkeen tausta ja tavoitteet	32
7 AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT	35
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	39
9 HAASTATTELUTULOKSET	41
9.1 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset	41
9.2 Suhde seurakuntaan.....	44
9.3 Odotukset seurakuntaa kohtaan.....	47
10 POHDINTA JA JATKOKEHITTÄMINEN	50

LÄHTEET.....	54
LIITE 1	60

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe liittyy Paavalin seurakunnassa vuoden 2015 alussa aloitettuun yhteisöpappihankkeeseen. Yhteisöpapin kolmen vuoden määräaikainen virka on ensimmäinen laatuaan Helsingin seurakuntayhtymässä, ja sen tavoitteena on tehdä seurakuntaa näkyvämmäksi ja tunnetummaksi Paavalin seurakuntaan kuuluvan Arabianrannan asuinalueella. Hankkeen tavoitteena on jalkautua alueella asuvien ihmisten pariin ja lisätä yhteistyötä seurakunnan ja alueen asukkaiden sekä ammatillisten toimijoiden välillä. Yhteisöpappihanke on luonteeltaan hyvin lähellä diakoniatyötä. Siitä osoituksena on projektityöhakemus, joka tehtiin nimenomaan diakoniaan liitettynä hankkeena. (Diakoniaprojektihanke 2014.) Diakoniatyölle ominaista on ihmisten kokonaisvaltainen kohtaaminen arjessa. Se voi toteutua arkisessa yhdessä tekemisessä, kuten ruoan laitossa, käsitöiden tekemisessä ja vapaassa jutustelussa (Gothoni & Porkka 2015, 31.)

Opinnäytetyössäni olen tutkinut ja selvittänyt seurakunnassa toteutuvaa yhteisöllisyyttä erityisesti toiminnassa mukana olleiden asukkaiden näkökulmasta. Tavoitteeni on hahmottaa, miten seurakunnan yhteisötyö on onnistunut luomaan yhteisöllisyyttä alueelle, jossa reilusti alle puolet, noin 40 prosenttia, asukkaista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon (Helsingin seurakuntien jäsentilastot 2015a ja Diakoniaprojektihakemus 2015, 2).

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat Paavalin seurakunnan yhteisötyössä mukana olleet asukkaat Arabianrannan asuinalueella. Asuinalue kuuluu Paavalin seurakuntaan. Seurakunnan koko alueella asuu 28 981 helsinkiläistä, joista Arabianrannassa noin 7000. Asukkaista valtaosa on työikäisiä. Heidän prosentuaalinen osuutensa koko asukasmäärästä on 66,7 prosenttia. Arabianranta on 2000-luvulla kasvanut kaupunginosa, jonne on muuttanut paljon ihmisiä, jotka eivät kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Lisäksi seurakunnasta erosi huomattava

määrä ihmisiä syksyllä 2014, kun eduskunnassa käsiteltiin tasa-arvoista avioliittolakia. (Helsinki alueittain 2014, 94, 96; Järvinen 2015.)

Haastattelin yhteisöpappia jo aiemmin opintoihini liittyvän tehtävän yhteydessä ja kiinnostuin hänen työstään ja sen taustalla olevasta avoimemman ja näkyvämmän kirkon ajatuksesta. Aiheen valinta opinnäytetyöksi alkoi hahmottua, kun huomasin Diakonia-ammattikorkeakoulun verkkosivuilla tietoa Yhteisöpajasta, joka aloittaa toimintansa Paavalin seurakunnassa. Yhteistyö seurakunnan ja Diakin välillä kuuluu yhtenä osana yhteisöpapin työkenttään. Keskusteltuani aiheesta sekä koulun yhteyshenkilön että Paavalin seurakunnan kirkkoherran ja yhteisöpapin kanssa, kiinnostuin toiminnan tavoitteista ja halusin lähteä siihen mukaan oman opinnäytetyöni muodossa. Työni kautta voin tehdä seurakunnan uudenlaista työtä tunnetummaksi ja tuoda asukkaiden ääntä kuuluviin.

Seurakunnallisen yhteisötyön ajankohtaisuudesta kertoo, että syksyllä 2015 on julkaistu monia lehtiartikkeleita (Raunio 2015, 3; Haapala 2015, 8; Henttonen 2015, 17; Rinne 2015, 19; Thitz 2015c, 24–25; Helin 2015, 3; Valtonen 2015, 7; Karhu 2015, 4–5) joiden aiheena on ollut evankelis-luterilaisen kirkon ja seurakuntien toiminnan kehittäminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Yhteisenä ajatuksena kirjoituksissa on, että kirkon olisi tultava lähemmäs ihmisiä lähtemällä ulos sinne, missä ihmiset ovat ja verkostoiduttava yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Samoja teemoja löytyy myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisemista toimenpideohjelmista ja strategioista (Läsnäolon kirkko 2002 ja Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003).

Sosiaali- ja diakoniatyössä on havaittu, miten toimivat yhteisöt ja vuorovaikutuksellinen yhteisöllisyys sisältävät valtavasti potentiaalisia voimavaroja. Niiden tukeminen ja kehittäminen on resurssi, jota kannattaa hyödyntää, kun etsitään ratkaisuja seurakuntatyön kehittämiseen.

2 KÄSITTEET

2.1 Yhteisö, yhteisöllisyys ja osallisuus

Ihmisen kasvulle ja toiminnalle olennainen ja perustava ulottuvuus ovat yhteisöt ja yhteisöllisyys. Ihminen on sosiaalinen ja yhteisöllinen olento. Ihminen syntyy perheen ja suvun muodostamaan yhteisöön. Kasvaessaan ihminen tulee yhä useampien yhteisöjen jäseneksi ja hänestä tulee erilaisia sosiaalisia yhteenliittyviä ja yhteisöjä rakentava sekä ylläpitävä olento. Yhteisöllisyys on ihmisille lajityypillistä, se kietoutuu kaikkeen inhimilliseen ja ilman yhteisöjä ei olisi myöskään yhteiskuntia. Olen käyttänyt käsitelmäärittelyssä keskeisesti apuna Anneli Pohjolan artikkelia Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä ja hänen tavoin käytän käsitteitä yhteisö ja yhteisöllisyys rinnakkaisina käsitteinä. (Pohjola 2015, 15–17.)

Yhteisö kuuluu sosiologian ja sosiaalitieteiden keskeisiin peruskäsitteisiin. Klassisen yhteisöä ja yhteisöllisyyttä tutkineen saksalaisen sosiologi Ferdinand Tönniesin 1855–1936 teoria edustaa varhaista lähtökohtaa monille myöhemmillä yhteisöteorioille ja siinä nousee esiin monia edelleen keskeisiä yhteisön käsitteeseen liittyviä ulottuvuuksia. (Aro & Jokivuori 2010, 111–112.) Tönnies ihaili esimoderneja yhteisöjä, jotka olivat paikallisesti ja ajallisesti pysyviä muodostelmia ja joille oli ominaista ihmissuhteiden läheisyys. Niissä sosiaalinen suhde oli yksilöille itsetarkoitus ja toiminnan tavoitteena oli toteuttaa yhteistä päämäärää. (Aro & Jokivuori 2010, 114–115 ja 18.) Moderneista yhteisöistä Tönniesillä oli hyvin pessimistinen käsitys. Hänen näkemyksensä mukaan niissä ihmisten välistä suhdetta leimaa yksilöllinen oman edun tavoittelu, kilpailuasetelma ja keskinäinen epäluuloisuus. Niissä keskeinen rooli on rahalla ja markkinasuhteilla. (Aro & Jokivuori 2010, 116.)

Osallisuuden käsite nähdään liittyvän kiinteästi yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteisiin. Kaikkia näitä käsitteitä yhdistää moniulotteisuus ja sitä kautta vaikeus määritellä niitä yksiselitteisesti ja kattavasti. Osallisuuden käsitteelle ei ole ole-

massa selkeää vastinetta tieteen valtakielillä. Englannin kielen sanaparilla *inclusion – exclusion* viitataan yhteisön sisäpuolisuuteen tai sisäpuolelle ottamiseen ja toisaalta sen vastakohtaan syrjäytymiseen. Käsitteillä *social engagement* tai *social involvement* ilmaistaan yhteyden saamista ja yhteisöön sitoutumista. Sana *participation* puolestaan voidaan tarkoittaa sekä osallisuutta että osallistumista. Osallisuuden ja osallistumisen välillä on kuitenkin ero. Osallistuminen merkitsee tavallisesti mukanaoloa toisten järjestämässä tilanteessa. Suomen kielessä osallisuus sisältää osallistumista laajempaa ja vahvempaa omakohtaista sitoutumista. Osallisuus lähtee yksilöstä tai yhteisön ruohojuuritaolta alhaalta ylöspäin kehittyvänä prosessina. Osallisuuteen liittyy kokemus jäsenyydestä ja mahdollisuus osallistua, toimia ja vaikuttaa asioiden kulkuun. (Thitz 2013, 28–29.)

Roivainen, Nylund, Korkiamäki ja Raitakari toteavat teoksessa *Yhteisöt ja sosiaalityö* (2008), että yhteisö määritellään eri tavoin riippuen siitä, millaisiin ajallisiin, paikallisiin ja metodisiin yhteyksiin se liitetään (Roivainen, Nylund, Korkiamäki & Raitakari 2008, 17). Anneli Pohjola on havainnollistanut yhteisö ja yhteisöllisyys-käsitteiden moniulotteisuutta niihin sisältyvien perusulottuvuuksien avulla.

Epävirallinen	Virallinen
Spontaani	Vakiintunut
Osallisuus	Muodollinen jäsenyys
Arjen lähisuhteet	Etäisemmät suhteet
Suora kommunikaatio	Epäsuora kommunikaatio
Tiivis vuorovaikutus	Harvempi vuorovaikutus
Toiminnallinen	Asiakeskeinen
Keskinäiset suhteet	Vaikuttaminen ulospäin
Kiinnittävä	Pakottava

Kuvio 1. Yhteisöllisyyden jäsentämisen ulottuvuuksia (Pohjola 2015, 20)

Keskeistä on huomata, että nämä piirteet ovat ääripäitä, joista usein käytännössä esiintyy välimuotoja. Yhteisöjen kirjon moninaisuus, erilaisuus ja jopa keskinäinen vastakohtaisuus on tärkeä muistaa. Tämä ilmenee siinä, kuinka yhteisöt voivat toimia toisaalta ihmisiä yhdistävinä ja heitä vahvistavina, mutta myös toisinaan ihmisten erilaisuutta huonosti sietävinä ja ongelmia tuottavina. (Pohjola 2015, 16.)

Kirkkoa ja seurakuntaa voidaan Päivi Thitzin mukaan lähestyä erilaisten yhteisöllisten ulottuvuuksien näkökulmasta. Kirkko voidaan nähdä hengellisenä yhteisönä, osallisuuden yhteisönä ja työyhteisönä. Hengellisen yhteisön perusteet nousevat kirkon opista ja teologiasta. Osallisuuden yhteisössä työntekijät toimivat yhdessä seurakunnan jäsenten kanssa ihmisten arjen keskellä ja työyhteisöön kuuluvat seurakunnassa eri ammattinimikkeillä työskentelevät. (Thitz 2013, 15–16.) Kirkon työn ominaispiirre on hengellinen ulottuvuus. Se sisältyy kaikkiin ihmisten välisiin kohtaamisiin siten, että kohtaavien toistensa kanssa tasavertaisessa asemassa olevien ihmisten lisäksi kohtaamisessa on mukana myös Jumalan läsnäolo. Hengellinen ulottuvuus yhteistyössä ilmenee myös paikallisen, kasvokkain tapahtuvan yhteisöllisyyden ohella universaalissa yhteisöllisyydessä. Erityisen ulottuvuuden hengellinen yhteisöllisyys saa siitä, että kristillisen ajattelun mukaan kaikki ihmiset kuuluvat maailmanlaajuiseen hengelliseen yhteisöön, jota kutsutaan Jumalan kansaksi ja jossa ihmisten välinen yhteiselämä perustuu armoon ja vapaasti lahjoitettavaan rakkauteen. (Thitz 2006, 17.) Tällöin tullaan lähelle yhteisökäsitteen kaksiulotteisuutta suhteessa konkreettiseen ja symboliseen yhteisöllisyyteen. Konkreettisessa yhteisöllisyydessä yhteisöllisyys muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena ja kehittyy siinä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Tästä seurauksena on toiminnallinen yhteisö. Symbolisessa yhteisöllisyydessä yhteisyys vahvistuu ihmisten tietoisuudessa yhteenkuuluvuuden tunteena ja tästä on seurauksena symbolinen yhteys. Yhdessä nämä kaksi vahvistavat toinen toistaan. (Thitz 2006, 16.)

Kun yhteisöt ja yhteisöllisyys saavat yhteiskunnallisen muutoksen myötä uusia toiminnallisia muotoja ja kanavia, puhutaan uusyhteisöllisyydestä (Pohjola 2015, 15). Merkittävä muutos yhteisöjen ja yhteisöllisyyden muodostumisessa

on nähty Internetissä ja sen tarjoamissa virtuaalisissa yhteisöllisyyden toteutumistavoissa. Ne ovat tuoneet mukanaan siirtymistä paikallisista, kasvokkaisista, sosiaalisiin verkostoihin liitetystä yhteisöllisyyden määrittelyistä kohti kuvitteellisia, symbolien ja mielikuvien varaan rakentuvia yhteisöjä. (Thitz 2013, 26.) Uusista ominaisuuksista, kuten yhteydenpidon fyysisestä etäisyydestä, reaaliaikaisuudesta ja spontaanien valintojen mahdollisuudesta huolimatta näilläkin yhteisöllä on yhteistä perinteisten yhteisöjen kanssa. Molemmissa pyritään edelleen hakeutumaan toisten ihmisten yhteyteen, jakamaan asioita heidän kanssaan ja vaikuttamaan toinen toiseensa. (Pohjola 2015, 23.) Thitzin (2006, 18) mukaan nykyinen diakoninen yhteisöllisyys pyrkii luomaan sellaisia dialogisia käytäntöjä, joissa rakennetaan yhteisyyttä näkemysten moninaisuudessa. Uusyhteisöllisyys pyrkii sisä- ja ulkopuolisuuden korostamisen sijasta luomaan yhteisöllisyyttä, jossa hyväksytään näkemysten moninaisuus. Säännöllisen kohtaamisen ja yhteisten kulttuuristen perusteiden puuttuessa jää nähtäväksi kuinka uudet yhteisöt pystyvät tarjoamaan kestäviä yhteisöllisyyden muotoja.

Ihmisen hyvinvoinnin olennaisena lähteenä ovat sosiaaliset suhteet, joita voidaan kutsua yhteisöiksi. Yhteisöt ja yhteisöllisyys nähdään yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa keinona lisätä ihmisten hyvinvointia. Yhteisöistä etsitään turvaa, minkä on nähty korostuneen nyt kun Suomessakin julkisen sektorin palvelut ovat supistuneet. Yhteisöiltä odotetaan konkreettista jäsentensä auttamista. (Pessi & Seppänen 2011, 288–291.) Yhteisöllisyyden avulla on myös mahdollista puuttua yksinäisyyden, irrallisuuden ja ulkopuolisuuden aiheuttamaan kärsimykseen. Tönniesin yhteisökäsitteen kaksijakoinen ja mustavalkoinen erotelu esimoderniin ja moderniin yhteisöllisyyteen saa rinnalleen tämän päivän näkemyksen yhteisöllisyydestä. On mahdollista löytää uudenlainen tapa rakentaa yhteisöjä, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta niin, että niissä yhdistyvät yksilön vapaus ja solidaarinen tukea ja turvaa tarjoava, moninaisuutta arvostava yhteisöllisyys.

2.2 Yhteisötyö

Yksi sosiaalityön työorientaatioista yksilötyön ohella on yhteisötyö, jota saateen kutsua myös yhdyskuntatyöksi, lähiötyöksi tai kaupunkisosaalityöksi (Kettunen 2013, 6). Yhteisötyössä työskennellään yhdessä tietyllä alueella asuvien ihmisten kanssa ja autetaan heitä määrittelemään itse omat tarpeensa ja löytämään sopivat keinot niiden ratkaisemiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelmassa Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 korostetaan kaupunkisosaalityön uusien toimintamallien tuottamista. Yhteisöllisen työn esimerkkeinä siinä tuodaan esiin lähiöissä tehtävä asukastoiminta, johon sisältyy ryhmätoimintoja, tiedonvälitystä ja palvelujen monitoimijasta tuottamista. (Pohjola 2015, 28.)

Yhteisötyössä olennaista on verkostotyö erilaisten ammatillisten palveluntuottajien ja viranomaistahojen kanssa. Sosiaalialan yhteisötyössä keskeisenä lähtökohdaksi ovat yhteistoiminnallinen kumppanuus, osallisuus ja vastavuoroisuus, jossa myös asiakkaista tulee toistensa kanssa-auttajia. Yhteisöjä rakentamalla, tukemalla ja kehittämällä pyritään ehkäisemään sosiaalisia ongelmia, kehittämään lähipalveluja, voimistamaan kansalaisten oma-aloitteisuutta, jaettua vastuullisuutta ja tunnistamaan sosiaalisten verkostojen merkitystä. (Juhila 2006, 127.) Yhteisötyö voidaan aloittaa olemassa olevassa yhteisössä tai sen avulla voidaan luoda sellainen. Tavallisesti se on yhteisöllisten siteiden rakentamista, muokkaamista ja vahvistamista. Kumppanuuteen perustuva yhteisötyö voi olla painotukseltaan vertaisuuden lähtökohdaksi ottavaa ja yhteisöllisten siltojen rakentamiseen ja verkostojen aktivoimiseen painottuvaa. (Juhila 2006, 129.) Siltoja rakentava yhteisötyö on ajankohtaista, kun maamme monikulttuuristuu vauhdilla. Olennaista on kansalaisten keskinäisen luottamuksen ja vastavuoroisuuden rakentaminen (Juhila 2006, 133). Siltojen rakentamista tarvitaan myös kantaväestön eri ryhmien kuten seurakunnan ja asukkaiden kesken. Liittyttyään yhteen yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi toiminta voi käynnistämisen jälkeen jatkaa jäsenten voimin ilman ulkopuolista työntekijää. (Pohjola 2015, 29.)

2.3 Kontekstuaalinen teologia

Kontekstuaalinen teologia on maailmanlaajuisesti tunnettu kristinuskon ja nyky-yhteiskunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelutapa. Keskeisenä näkökulmana kontekstuaaliteologiassa on paikallisten yhteisöjen ja yksittäisten ihmisten kertomusten tärkeänä pitäminen. Kontekstuaaliteologian painotukset elävät jatkuvan muutoksen keskellä. Usein se pyrkii vastaamaan tietyllä alueella tiettyihin ajankohtaisiin kysymyksiin. (Latvus 2002, 166–168.) Kontekstuaalisella teologialla on vahvoja liittymäkohtia diakoniatyöhön, koska molemmat pyrkivät ottamaan vakavasti arjen todellisuuden ja luomaan sellaisia työmenetelmiä, jotka lähtevät ihmisten tarpeista (Latvus 2002, 16). Kontekstuaalisuus näkyy diakoniatyössä ajankohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden parissa tehtävänä työnä, kuten 1990-luvun laman aikana aloitetut velkaneuvonta talousongelmista kärsiville ja 2000-luvulla ruokapankit pienituloisten auttamiseksi. Kontekstuaalisuus ilmenee diakoniatyössä myös monialaisuutena ja siinä, että työmenetelmiä kehitetään käytännön työssä. (Latvus 2002, 169.)

Kontekstuaalisen teologian tavoitteena on tulkita kristillistä uskoa niiden kulttuurien ja yhteiskunnallisten olosuhteiden piirissä, jossa eletään. Kristillistä uskoa tulkittaessa asiayhteys otetaan siis vakavasti. (Latvus 2002, 28.) Pyrkimyksenä on kristillisen uskon ja arkitodellisuuden vuoropuhelu. Kumpaakin lähestytään ihmisten kokemuksista nousevan tiedon näkökulmasta. Osa tästä kokemuksesta on tietoista ja ääneen lausuttua, mutta osa jää tiedostamattomaksi. Tärkeä tavoite on tulla tietoisemmaksi todellisuudesta. (Latvus 2002, 172.) Kun ihmisten kanssa vaikkapa yhteisötyössä liikkeelle lähdetään arjen näkökulmasta, saadaan yksityiskohtaista ja asianmukaista tietoa eikä tulla suunnitelleeksi umpimähkäistä ja sattumanvaraista toimintaa (Latvus 2015, 19).

Hengellisyyden elementti on arjen teologiassa ratkaisevaa, koska jos se puuttuu, ei toiminta eroa kolmannen sektorin toimijoiden tarjonnasta. Hengellisyyden pohjalla ovat keskeiset kristillisen uskon dokumentit kuten, Raamattu ja tunnustuskirjat. Niiden valossa pohditaan, miten arjen ja todellisuuden kokemuksia ja ilmiöitä voidaan tulkita meidän ajassamme. (Latvus 2002, 173.) Olennaista

Raamatun tulkinnassa on uskollisuus sanoman perusviestille ja keskeisille arvoille (Latvus 2002, 94). Raamatun tulkinnan ja arkitodellisuuden välinen dialogi saattaa nämä keskinäiseen ja jatkuvaan tulkintaprosessiin. Kuinka arkitodellisuus tulkitsee ja sanoittaa uskoa ja usko puolestaan arkea. Kontekstuaalinen teologia on yhdessä kasvamisesta ja matkalla olemista, jossa etsitään yhdessä uutta suuntaa. (Latvus 2002, 173.)

2.4 Cable-yhteisötyömenetelmä

Cable on sosiaali- ja diakoniatyön kentälle kehitetty metodi, joka on saanut nimensä englanninkielisistä sanoista Community Action Based Learning for Empowerment. Sillä tarkoitetaan yhteisötoimintaan pohjautuvaa valtauttavaa prosessia, joka on sekä työn että työyhteisön kehittämisen malli lähiympäristön ja yhteiskunnan analysointiin. (Valve 2015, 281.) Cablessa on piirteitä kontekstuaalisesta teologiasta ja radikaalista yhteisötyöstä erona työntekijävetoiseen ja perinteiseen yhteisötyöhön, jossa tuetaan ihmisiä sopeutumaan vallitseviin olosuhteisiin. (Valve 2015, 281; Siirto 2015, 304.)

Cable-yhteisötyön juuret ovat 1980-luvun lopulla Järvenpään Diakoniaopistolla, missä haluttiin kehittää sellaista opetusta, joka tarjoaisi uudenlaista osaamista diakoniatyön haasteisiin. Keskeisiksi diakoniatyön osaamisalueiksi valikoitui taito voimavaraistaa ja osallistaa ihmisiä ja yhteisöjä. (Porkka; Pentikäinen & Kökkö 2013, 13–14.) Keskeiseksi yhteisötyön lähtökohdaksi haluttiin ottaa kontekstuaalisuus eli ihmisten ja asuinyhteisöjen välittömät ja paikalliset tarpeet. Yhteisöllinen menetelmä haastoi myös diakoniaan liittyvän teologisen ajattelun. Sen oli myös oltava kontekstuaalista, jotta se voisi tarjota merkityksellistä sisältöä ja tuoreita näkökulmia ihmisten ongelmiin ja tarpeisiin. (Porkka, Pentikäinen & Kökkö 2013, 15.) Kirkolla kuten muillakin suurilla hallinnollisilla organisaatioilla on omat arvot, normit ja koodit ja perinteisesti kirkon ulkopuolelle jäävien on odotettu sisäistävän ja sopeutuvan niihin. Mikäli he eivät ole tätä tehneet, ongelma on ollut heissä. Cable on halunnut tarjota vaihtoehdon tällaiselle ajattelumallille. (Addy 201a, 73.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Paavalin seurakunnan yhteisötyöhankkeen tavoitteena on olla mukana luomassa yhteisöllistä toimintaa, jonka avulla voidaan aktivoida alueen asukkaiden ja seurakunnan välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Lähtökohtana toiminnalle on työntekijän halu kuunnella aluetta ja sen asukkaita, jotta seurakunta saisi käsityksen millaisissa asioissa seurakunta voisi tarjota omaa osuuttaan ja tukeaan ihmisille. Työn tavoitteena on päästä mukaan alueella jo toimivaan yhteisötyöhön sekä osallistua yhdessä suunnittelemaan uudenlaisia toimintatapoja. Kohderyhmänä hankkeessa ovat kaikki alueen asukkaat, mutta erityisesti aikuiset. Yhteisötyön toteutusmuodoista olen kertonut tarkemmin luvussa 8.2.

Opinnäytetyöni tavoitteena on ollut selvittää, millaisia vaikutuksia yhteisöpappihankkeella on ollut erityisesti yhteisöllisyyden kehittymisen kannalta. Vaikka kyseessä on yhteisöpapin työ, se voisi olla myös diakoniatyöntekijän tekemää alueellista työtä. Työssäni tutkin ilmiötä toiminnassa mukana olleiden asukkaiden näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiäni ovat, millaisia yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia hankkeeseen osallistuneet ovat saaneet? Mitä yhteisöllisyys ja osallisuus ovat heille merkinneet? Miten he ovat kokeneet seurakunnan uudenlaisen roolin? Toiveeni on myös löytää vastauksia siihen, miten projekti on mahdollisesti muuttanut heidän käsityksiään kirkosta?

Yhteisöpappihankkeen yhtenä suurena tavoitteena on ollut tehdä kirkkoa, seurakuntaa, sen työntekijöitä sekä toimintaa näkyväksi. Toimintamalli on haluttu rakentaa tämän päivän ihmisten tarpeisiin. On pysähdytty pohtimaan ja katselemaan ympärille. Missä olemme, millainen maailma ympärillämme on ja keitä ovat ne ihmiset, joiden kanssa teemme työtä? Samanaikaisesti on kirkastettava, mikä on kirkon ja uskon ydin? Raamatun ja kristillisen perinnön ei tarvitse muuttua, vaikka maailma ympärillämme muuttuu. Mutta näkö-kulmamme uskoon ja kristillisen perintöön voi muuttua, koska katsomme niihin nykyisestä tilanteesta käsin. Kolmanneksi on vielä luotava katse eteenpäin. On pohdittava, miten seu-

rakunnan toimintaa voidaan muuttaa, jotta ihmiset kohdataan nykyistä paremmin? Vielä olisi hyvä jättää tilaa sille, että voidaan jäädä katsomaan, mihin Jumala, elämä ja ihmiset meitä kutsuvat? (Latvus 2014, 15–17.)

Yhteisöpapin työ on kaupunkiympäristössä toteutuvaa yhteisötyötä. Seurakunnallista yhteisötyötä hahmoteltaessa ja toimintatapaa suunnitellessa keskeiseksi kysymykseksi nousee kirkon tapa olla kirkko. Tärkeää on tarkastella, miten asiat ovat olleet, miten asioita on tehty ja toisaalta miten muutoin ne voitaisiin tehdä? Keskeinen näkökulma seurakunnallista yhteisöllisyyttä kehitettäessä on suhde toimijuuteen. Keiden nähdään olevan seurakunnan toiminnan keskeisiä toimijoita? Ovatko heitä työntekijät vai seurakuntalaiset ja alueen asukkaat? Uskon, että tulevaisuudessa alueellisen yhteisöllisyyden vahvistamisesta tulee entistä tärkeämpi osa seurakuntien toimintaa, ja siksi tällaisen hankkeen tulosten näkyväksi tekeminen on tärkeää. Päivi Thitz on tutkimuksissaan (2006 ja 2013) käsitellyt näitä teemoja maaseutuseurakuntien näkökulmasta. Oma työni pyrkii valottamaan näitä kysymyksiä urbaanissa seurakuntatyössä. Opinnäytetyöstäni voi olla hyötyä sekä Paavalin seurakunnalle työn edelleen kehittämässä että muille seurakunnille, jotka haluavat lähteä toteuttamaan yhteisötyötä.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat sosiaalitieteelliseen ja diakoniatyön tieteelliseen tutkimukseen sekä kirkon teologiseen kontekstiin. Taustalla ei ole yhtä yksittäistä teoriaa vaan työni kiinnittyy useampiin yhteisöllisyyttä ja osallisuutta valottaviin näkökulmiin. Niinpä teoreettisena viitekehyksenä olen käyttänyt soveltuvien osien sekä sosiaali- ja diakoniatyöhön kehitettyä cable-yhteisötyötä käsitteleviä tutkimusraportteja ja –artikkeleita että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallisia toimenpideohjelmia ja strategioita.

4.1 Aiheeseen liittyvä aiempi kirjallisuus

Cable-menetelmän keskeisiä kehittäjiä ovat olleet Herman Yzerman, Mpho Ntoana, Fokje Wierdsma ja Tony Addy. Katri Valve on kehittänyt cable-metodia useiden Seurakuntaopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kansainvälisten koulutus- ja kehittämishankkeiden kautta vuodesta 1995 lähtien. (Valve 2005, 168.) Cablen taustoja, periaatteita ja erilaisia hankkeita on kuvattu Jouko Porkan ja Marja Pentikäisen toimittamassa teoksessa *Community of the Future, Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diakonia from the Cable Approach 2013*. Teokseen on koottu useita artikkeleita, jotka oli tehty alun perin Helsingin yliopiston järjestämään seminaariin *Community of the Future*. Valveen lisäksi menetelmästä ovat suomeksi kirjoittaneet Ulla Siirto (2015) artikkelissa *Cable-metodi lähiöasukkaiden aktivoijana, voimauttajana ja valtauttajana*, Susanna Hyväri ja Kari Latvus kirjassa *Paikallisia teologioita Espoossa* (2005), Arjen teologia (Latvus 2002) ja artikkelissa *Arjen kosketus: exposure-valottumismenetelmä diakoniatyössä* (Latvus & muut 2005). Marika Autio ja Marika Soikkanen (1999) ovat esitelleet menetelmän käyttöä opinnäytetyössään: *Exposure-menetelmä Rotterdamin kirkollisessa yhdyskuntatyössä*.

Teoreettiseksi taustaksi olen valinnut nämä näkökulmat, koska niissä on monia kosketuspintoja Paavalin seurakunnan yhteisötyön tavoitteiden ja sisällön kans-

sa. Kirkon valtakunnallisista toimenpideohjelmista, strategioista ja vuosikertomukisista olen saanut tietopohjaa kirkon tämänhetkisestä tilanteesta ja haasteista. Näkökulmani on niissä ollut seurakunnallisen yhteisöllisyyden kehittämisessä, sekä ruohonjuuritason työn että kirkon ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön lisäämisessä. Tutkimustietoa liittyen ihmisten kokemuksiin kirkon toteuttamasta yhteisöllisyydestä seurakuntien ja kirkon toimintaan liitetyistä käsityksistä olen saanut Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisusta *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko* (2006) ja Päivi Thitzin tutkimuksista *Seurakunta osallisuuden yhteisönä* (2013) ja *Diakonian yhteisölliset merkitykset* (2006).

Teoria on antanut työlleni pohjan, josta käsin olen jäsentänyt ja systematisoinut keräämäni tietoa. Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisessa tutkimuksessa teoreettiset käsitteet ovat usein hyödyllisempiä kuin kokonaiset teoriat (Eskola & Suoranta 2008, 81, 83). Työni aiheeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat yhteisö, yhteisöllisyys, osallisuus, yhteistyö ja kontekstuaalinen teologia. Käsitteiden määrittelyssä olen hyödyntänyt keskeisesti Anneli Pohjolan (2015) artikkelia *Yhteisöt ja yhteisöllisyys moniulotteisena ilmiönä* teoksessa *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä* ja Päivi Thitzin tutkimuksia (2013 ja 2006). Kontekstuaalisen teologian osalta olen käyttänyt Kari Latvuksen aihetta käsitteleviä kirjoja *Arjen teologia* (2007) ja *Matkan ja muutoksen kirkko* (2014) sekä eri lähteissä julkaistuja artikkeleita.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen Eskolan ja Suorannan oppien mukaisesti lähtenyt liikkeelle aihetta käsittelevästä teoriasta. Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on valita teoriapohjasta deduktiivisesti, yleisestä teoriasta yksittäisiä kysymyksiä ja tutkimusaineiston avulla peilata tuloksia teoriaan. Tutkimukseni tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan vastata luvussa kolme määrittelemiini tutkimuskysymyksiin. Saatujen empiiristen tulosten perusteella voidaan katsoa, saiko teoria tukea vai ei. (Eskola & Suoranta 2008, 80–81.)

Teoriapohja toimii ajatuspohjana, jossa edetään deduktiivisesti yleisestä yksityiseen, mutta haastatteluista saatua aineistoa olen käsitellyt induktiivisesti yksit-

täisestä yleiseen. Yksittäisistä vastauksista olen edennyt yleisempiin väitteisiin. Näin teoria toimii keinona, jonka avulla kerätystä aineistosta on rakennettu tulokintoja, joita voi esittää tieteellisessä muodossa. (Eskola & Suoranta 2008, 83.)

4.2 Käsityksiä kirkosta ja seurakuntatyön yhteisöllisyydestä

Helsingiläisten käsityksiä kirkosta on viime vuosina tutkittu aktiivisesti. Tuorein on TNS-gallupin toteuttama *Jäsen 360-tutkimus*. Sen mukaan helsinkiläiset kaipaavat suvaitsevaista kirkkoa, jonka toiminnassa korostuu hyväntekeväisyys enemmän kuin uskon julistaminen. (Korpela 2015, 3.) Vuonna 2013 ilmestyi Helsingin seurakuntayhtymän raportti *Toiveiden kirkko*, jonka tulokset perustuvat kyselytutkimukseen. Kyselyn kärjessä oli kirkon tavoitettavuus ja läsnäolo arjessa. Toiseksi toivottiin henkilökohtaista kohtaamista ja uusien jäsenten huomioimista (Toiveiden kirkko 2013, 4). Kyselystä kävi myös ilmi, että vaikka Raamattukäsitys ja suhde kirkon oppiin voi erottaa, sen ei tarvitse olla este yhteiselle toiminnalle. Kirkon tulisi olla yhteisö, jossa sen kaikki jäsenet ovat täysivaltaisia suhteessa tekemiseen ja olemiseen. Työntekijöiden rooli nähdään enemmän koordinaattoreina ja mahdollistajina. (Toiveiden kirkko 2013, 4.)

Kirkon tutkimuskeskuksen toimittama tutkimus *Urbaani usko* (2006) tutki Kallion kaupunginosan nuorten aikuisten käsityksiä kirkosta ja sen toiminnasta. Tutkimuksessa oli kaksi puolta, teoreettinen ja käytännöllinen. Tutkimusosiossa pyrittiin saamaan tietoa nuorten aikuisten elämästä ja arvomaailmasta sekä suhtautumisesta seurakuntien toimintaan ja kristilliseen uskoon. Käytännöllisen osion tarkoituksena oli soveltaa tietoa käytäntöön ja kehittää nuorten aikuisten toimintaa seurakunnissa. (Halme, Mikkola, Niemelä & Petterson 2006, 7.)

Päivi Thitz on tutkinut diakoniatyölle annettuja merkityksiä teoksessaan *Diakoniatyön yhteisölliset merkitykset* (2006) ja yhteisöllisyyttä ja seurakuntalaisten osallisuutta 2000-luvun alun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa väitöskirjassaan *Seurakunta osallisuuden yhteisönä* (2013). Kummassakin työssään Thitz tutki yhteisöllisyydelle annettuja merkityksiä toisaalta arkielämän toisaalta

kirkon virallisen yhteisöpuheen tasolla. Hänen molempien tutkimustensa näkökulmana ovat olleet maaseutuseurakunnat.

Maaseutuseurakuntien seurakuntien yhteisöllisyyttä ovat tutkineet myös Katja Erätuli-Keskinen ja Tarja Heiskanen (2013), jotka ovat tehneet Diakonia-ammattikorkeakouluun opinnäytetyön Koinonia-hankkeen vaikutuksista Itä-Suomen seurakuntiin. Hanna Kokkomäki ja Hanna Mäkinen ovat kartoittaneet niin ikään Koinonia-hankkeessa mukana olleiden seurakuntalaisten ja työntekijöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä. He selvittivät työssään myös sitä, miten seurakuntalaisten osallisuutta voitaisiin vahvistaa. Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella yhteisöllisyyden koettiin toteutuvan yhteisen tekemisen ja erilaisten seurakunnan toimintojen kautta. Ottamalla huomioon seurakuntalaisten toiveet toimintaa suunniteltaessa pystyttiin lisäämään heidän osallisuuttaan. (Kokkomäki & Mäkinen 2009.) Erätuli-Keskisen ja Heiskanen tutkimustulokset osoittivat Koinonia-hankkeen lisänneen yhteisöllisyyden kokemuksen tunnetta jokaisessa mukana olleessa seurakunnassa. Näiden tutkimusten lisäksi useissa kirkon toiminnan kehittämishankkeisiin liittyvissä analyyseissä ja tutkimuksissa yhteisöllinen ulottuvuus nähdään kirkkoon sitoutumisen keskeisenä elementtinä. Muutoin tätä aihetta ei ole tutkittu vielä kovin paljon. (Thitz 2013, 15, 18.)

Uskonnon tutkijat ovat havainneet, että vaikka uskonnon institutionaaliset muodot ovat heikentyneet, uskonnollisuus ja henkisyys sinällään eivät ole hävinneet (Niemelä 2006, 46). Ihmiset kääntyvät enemmän sisäänpäin ja etsivät elämän tarkoitusta enemmän sisältään kuin kirkosta. Ihmiset vierastavat hierarkkisia instituutioita ja haluavat mieluummin vapautta kasvaa ja kehittyä omana persoonana. Ajallemme on ominaista subjektiivisuuden korostuminen, jonka tavoitteena on mahdollisimman oman näköinen elämä ja pyrkimys tulla omaksi todelliseksi itsekseen. (Niemelä 2006, 47.) Urbaani usko -tutkimuksessa (2006) selvisi, että kirkon työntekijöiden ja nuorten aikuisten välillä vallitsee suuri ero ajatus- ja arvomaailmoissa. Työntekijöille tärkeitä arvoja ovat yhteisöllisyys, pysyvyys, vastuu ja perinteellisyys, jotka monen kyselyyn vastanneen mielestä tarkoittavat kangistuneisuutta, tylsyyttä ja vanhanaikaisuutta. (Niemelä 2006, 65.)

Monien nuorten aikuisten mielestä kirkko on suvaitsematon ja älyllisesti jälkeenjäänyt ja ihmisoikeuksien toteutuminen on siellä heikkoa (Halme 2006, 352).

Urbaani usko -tutkimuksessa Kallion haastateltavat olivat sitä mieltä, että kirkossa on panostettava viestintään ja näkyvyyteen, koska arkinen kuva kirkosta puuttuu. Kirkon työntekijöitä ja kirkossa tehtävää työtä olisi tehtävä tutummaksi. Kirkon on kerrottava mitä verorahoilla tehdään ja mihin hyvään seurakuntalaiset osallistuvat jäsenyytensä myötä. (Pettersson 2006, 71.) Tutkimuksen johtopäätöksenä esitetään, että kirkossa tulisi omaksua asiakaslähtöinen ajattelutapa. Tulisi lähteä liikkeelle nuorten aikuisten tarpeista ja todellisuudesta käsin. (Pettersson 2006, 79.) Olisi sitouduttava vuorovaikutukseen, jossa nuorten aikuisten elämä ja kristillinen sanoma ovat dialogissa keskenään. On etsittävä Raamatun ja kristillisen uskon keskeistä merkitystä nykyajan maailmassa. Jumala ja uskon perusta pysyy, mutta meidän ymmärryksemme muuttuu. (Halme 2006, 345.)

Thitzin tutkimuksessa (2013) selvisi, että maaseudun seurakunnan yhteisöllisyys rakentuu sosiaalisen ja hengellisen ulottuvuuden yhdistämälle perustalle. Kehittämisen haasteiksi nousivat seurakuntien perinteisesti työntekijäkeskeisiin toimintatapoihin ja seurakuntalaisten osallisuutta rajoittaviin tekijöihin. Työntekijöiltä edellytettäisiin rohkeutta irrottautua perinteisestä työntekijäroolista, jotta seurakuntalaisille tarjoutuisi mahdollisuus vahvempaan osallisuuteen. (Thitz 2013, 2–3.) Urbaani usko -tutkimuksessa tuli esiin kaipaus, että seurakunnan toiminnan suunnittelun ja toteutuksen tulisi olla yhdessä luomista ja rakentamista (Kumpulainen & Gothoni 2006, 262).

Thitzin (2013) tutkimus osoitti, että vaikka sekä kirkon strategioissa että paikallisten toimijoiden puheissa painotettiin yhteisöllisyyttä, niin käytännön tasolla muutokset näyttivät tapahtuvan hitaasti. Keskeisenä tekijänä näyttivät olevan pienet puhetavoissa esiintyvät vivahteet ja sävyt, joilla on mahdollista, joko asettaa seurakuntalainen objektiksi ja osallistumisen kohteeksi, tai kutsua häntä osallisuuteen ja kumppanuuteen. Thitz arvioi kirkon olevan murrosvaiheessa, jossa puheen sisällöllisillä merkityksillä puhutaan seurakuntalaisten toimijuuden

vahvistamisesta, mutta puhutavat osittain vielä jatkavat perinteistä työntekijä-keskeistä ajattelutapaa. (Thitz 2013, 2–3.)

Kirkon diakoniatyön yhteisöllisyydestä tehdyn tutkimuksen johtopäätöksiä olivat, että ihmiset määrittävät yhteisöllisyyttä oman kokemuksellisuutensa kautta. Yhteisöllisyyden rakentumisessa ratkaisevia ovat vuorovaikutus, yhteinen toiminta ja yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisöllisyyden tarjoama kokemuksellisuus ja elämyksellisyys liittyvät heidän sosiaalisiin tarpeisiinsa. (Thitz 2006, 13–14.) Thitzin tutkimuksessa (2006) selvisi, että välittäminen, huolenpito ja solidaarisuus näyttävät toteutuvan erityisesti seurakunnassa mukana olevien ihmisten keskuudessa. Yhteisvastuuta ja ihmisten välistä huolenpitoa korostetaan työntekijöiden pitämässä puheissa jumalanpalveluksissa ja muissa tilaisuuksissa. (Thitz 2006, 73–74.) Kallion nuorten aikuisten käsityksiä selvittäneen tutkimuksen (Urbaani usko 2006) mukaan kirkon positiivinen mielikuva syntyy sen antamasta konkreettisesta avusta ja sen tarjoamasta empaattisesta tuesta. Kirkosta irtoamisen rajalla elävät kaipaavat kirkolta kaikenlaista ymmärrystä, konkreettisempaa apua vanhuksille ja muille apua tarvitseville, ymmärrystä ja henkistä tukea nuorille. Auttavan seurakunnan tulisi olla suvaitsevainen ja ymmärtävä. Sen tulisi välittää inhimillistä lämpöä. (Mikkola 2006, 240–241.)

Thitzin diakoniatyön yhteisöllisyyden merkityksiä koskevasta tutkimuksesta (2006) nousi esiin kriittisiä havaintoja. Seurakunnassa toimii aktiivisesti vain osa koko seurakunnan väkimäärästä ja ulkopuolelle jää myös niitä, jotka eivät löydä paikkaansa seurakunnassa, vaikka sitä ehkä haluaisivatkin. Seurakuntayhteisön sisäpuolella saatetaan Thitzin tutkimuksen (2006) mukaan edelleen vahvistaa samanlaisuuden pakkoa ja yhteisen elämäntavan vaatimusta. Tällöin merkittäväksi seurakuntayhteisöön kutsuvaksi tekijäksi nouseekin yhteisössä aktiivisesti mukana olevien halu ja kyky dialogiseen kanssakäymiseen niiden kanssa, joiden sitoutuminen seurakuntayhteisöön on löyhempää. Olennaista olisi rakkauden, lämmön ja avoimen ilmapiirin korostaminen ja yhteisön sisä- ja ulkopuolisuuden rajan häivyttäminen. (Thitz 2006, 76.) Urbaani usko - tutkimuksessa kirkkoon kuulumattomat kokivat, että kirkkoon kuuluminen edellyttää tietynlaista uskonnollista ideologiaa ja tiettyä elämäntapaa, jota ei koettu

omaksi. Työntekijöiltä odotetaan aktiivista ja rehellistä ihmisten elämään osallistumista. (Kumpulainen & Gothoni 2006, 258–259.)

Thitzin tutkimuksesta (2006) kävi ilmi, että seurakuntayhteisöstä omaksuttu vastuun asenne laajenee myös osaksi ihmisten muuta arkea. Seurakunnan yhteisöllisestä toiminnasta voidaan saada toimintamalleja, joita voidaan käyttää myös seurakunnan ulkopuolella. Lähimmäisyyden sisäistäneet seurakuntalaiset voivat rakentaa yhteyttä lähiyhteisön ulkopuolelle jääviin. Näin seurakunta on eheyttämässä yksittäisiä ihmisiä, seurakuntayhteisöä, muita alueella toimivia yhteisöjä ja koko toimivaa yhteiskuntaa. (Thitz 2006, 77.) Nuorten aikuisten keskuudessa kiinnostusta ovat herättäneet nuorille ikäryhmille suunnatut vapaaehtoistyön muodot, kuten parisuhdetoiminnan ja globaalin oikeudenmukaisuuden hyväksi tehtävä työ. Moniin ikäryhmiin kuuluvilla on voimakas auttamishalu ja halu tehdä hyvää muille. (Grönlund 2006, 119.) Haasteena kirkolla on, että sen on taisteltava vapaaehtoistyössään muiden toimintaa organisoivien tahojen kanssa. Vapaaehtoistoimintaa on arvioitava laajemmin kuin yhteisön tai siihen ja sen arvoihin samaistumisen näkökulmasta. (Grönlund 2006, 121.) Jatkokokehtämishaasteena Thitz esittää sen pohtimista, kuinka seurakuntien yhteisöllistä toimintaa kehitettäisiin yhä avoimemmaksi ja erilaisten seurakuntalaisten osallisuutta edistävämmiksi (Thitz 2006, 79). Urbaani usko - tutkimuksen johtopäätöksenä on, että uusi hengellisyys on otettava todesta ja sen myötä on kehitettävä vaihtoehtoista kirkollista toimintaa. Näitä ovat muun muassa maalauskurssit ja retriitit, jotka ovat avanneet lupaavia mahdollisuuksia. (Halme 2006, 355.)

5 NÄKÖKULMIA YHTEISÖLLISYYTEEN

5.1 Cable-metodi käytännössä

Perinteisesti seurakunnan työtä on tehty seurakunnan sisältä käsin ja sen toiminta on keskittynyt kirkon rakennusten sisälle. Vakiintuneita yhteiskunnallisia työmuotoja ovat olleet diakonia ja vapaaehtoistyö. Väestön monimuotoistuessa on havaittu tärkeäksi kehittää uusia integroivia työmuotoja kirkon ja yhteiskunnan välille. (Addy 2013b, 136.) Olen valinnut cable-metodin opinnäytetyöni yhdeksi teoriapohjaksi, koska Paavalin seurakunnan yhteisöpappi-hankkeessa on paljon yhteisiä piirteitä cablen kanssa. Käytän sitä teoreettisena yhteisötyön mallina, jonka avulla jäsennän ja analysoin haastattelu- ja havainnointiaineistosta esiin nousevia tuloksia. Hyödynnän sitä työssäni työn näkökulman kannalta olennaisilta osin.

Eräs menetelmän alkujuuri juontuu 1970-luvun hollantilaisen kirkon tilanteeseen. Tuolloin jännitteet kirkon ja ihmisten arkisen elämän välillä olivat suuret. Kirkon työntekijät elivät tällä rajapinnalla ja he huomasivat, kuinka ihmisten ja institutionalisoidun kirkon välinen epäluottamus kasvoi. Kirkon ja yhteiskunnallisten muutosten liittymäpinnat olivat vähäiset. Tilanne vaati muutosta ja uudeksi toiminnan lähtökohdaksi otettiin kirkon sijasta ihmisten tarpeet ja elämäntilanne. Tämä edellytti työn uudenlaista koulutusta, työnhajausta ja teologista reflektiota. Keskeisessä asemassa olivat kirkon työntekijät, jotka haastoivat kirkkoa muuttamaan, jotta se voisi paremmin ymmärtää yhteiskunnallisen elämäntavan lähtökohtia ja sisältöjä. (Valve 2005, 169–170.)

Kari Latvus (2014) on teoksessaan *Matkan ja muutoksen kirkko* kuvannut merimieskirkon toiminnalle ominaisia periaatteita ja lähestymistapoja. Seurakunnan urbaaniin ympäristöön sijoittuvassa yhteisötyöhankkeessa voi löytää monia yhteisiä piirteitä sen kanssa. Tämä tulee näkyviin tavoitteissa ja lähtökohdissa. Molemmissa on pyrkimyksenä tarttua arkeen ja elämään ja elää ihmisten arjen

keskellä ja yhdistää siihen kristillinen armon ja vieraanvaraisuuden perintö. Toiminnan tulee lähteä liikkeelle elämäntodellisuudesta ja arkikielestä, jonka keskellä työtä tehdään. (Latvus 2014, 19–20). Uskon sisältö ja käytännön työ kulkevat käsi kädessä. Hengellisyyden välineet, armovälineet eivät ole konkreettisesti useinkaan läsnä, mutta sanoma yhteenkutsumisesta ja lähimmäisyydestä kulkevat mukana. Jumala jakaa armoaan myös ihmisten kautta. Kristillisyyden mukaan voidaan ajatella, että kahden ihmisen hyväksyvä ja varaukseton kohtaaminen on Jumalan lahja, kallis ja arvokas. (Latvus 2014, 78–79.)

Cable-metodin ydinajatuksena on lähteä liikkeelle arjen kohtaamisesta ja käyttää siitä saatuja kokemuksia yhteisötyön kehittämisen apuvälineenä. Keskiössä on yhteisen oppimisen ajatus sekä yhteisestä kokemuksesta oppiminen. Prosessissa asetutaan näkemään ja havainnoimaan asioita eri osapuolten näkökulmista. Tavoitteena on havahtua oivaltamaan, miten näemme toisen ja miksi ajattelemme niin kuin ajattelemme. (Valve 2015, 282.)

Ensimmäinen vaihe työhön orientoitumisessa aloitetaan oman elämänhistorian tarkastelusta. Käydään läpi elämän eri vaiheita ja ihmissuhteita sekä arvoja ja asioita, joita pitää tärkeinä. Seuraavassa vaiheessa työntekijä tutustuu konkreettisesti ympäristöönsä, jossa yhteisötyö on tarkoitus aloittaa. Hän kuljeskelee alueella eri vuorokaudenaikoihin ja tekee havaintoja kaikilla aisteillaan tunnustelemalla ilmapiiriä ja tunnelmaa, jututtamalla alueen asukkaita ja toimijoita. Hän pyrkii katselemaan ja kuulostelemaan kaikkea kuin ensimmäistä kertaa ilman lukkoon lyötyjä ennakkokäsityksiä. Aina välillä hänen kannattaa kirjoittaa havaintojaan, tuntemuksiaan ja mieleen tulleita ajatuksiaan muistiin. Kuljeskelun jälkeen nähdystä ja koetusta kerrotaan muille työyhteisövalmennukseen osallistuville. Ryhmän tehtävä on auttaa jokaista huomaamaan yhteys näkemänsä, kokemansa ja tulkitsemansa välillä suhteessa omaan elämänhistoriaan. (Addy 2013a, 68.) Reflektio ei siis tapahdu vain itsekseen ja yksin pohdiskellen vaan sitä tehdään yhdessä yhteisövalmennukseen osallistuvien kanssa. Havaintoja jaetaan ja pyritään analysoimaan yhdessä turvallisessa ryhmässä. (Addy 2013a, 67.) Yhteisötyön kehittämisen lähtökohtana cablessa on oman elämänkerran vaikutuksen tiedostaminen suhteessa omiin arvoihin ja tapaan toimia

ammattillisesti. Reflektion avulla pyritään oivaltamaan, kuinka työntekijän arvot ja motiivit vaikuttavat hänen tapansa työskennellä ja olla vuorovaikutuksessa ihmisten ja ympäristön kanssa. (Valve 2015, 284; Addy 2013a, 76.)

Samanlaista kriittistä tarkastelua ja reflektiota kohdistetaan myös siihen, kuinka julkisissa tiloissa, kuten kouluissa, sosiaalitoimistoissa tai kirkoissa tuotetaan tiettyjä arvoja, elämän muotoja ja todellisuuskäsityksiä. Merkityksellistä on havaita huomauttaa myös, millaista kieltä käytetään ja miten asioista puhutaan (Valve 2015, 283–284). Kieli ja käytetyt ilmaisut eivät saisi muodostua raja-aidaksi avoimelle ja luottamukselliselle vuorovaikutukselle.

Työhön orientoivan reflektioprosessin jälkeen cable-metodissa aloitetaan työskentelyprosessi alueen tai yhteisön asukkaiden kanssa. Merkittävää on kuunnella asukkaiden tarpeita, toiveita, unelmia ja tulevaisuuden näkyviä. (Addy 2013b, 134.) Keskeistä on pohtia, kenen lähtökohdista toimintoja rakennetaan ja kenen hyväksi. On tarkasteltava kriittisesti, keiden etua lopulta tavoitellaan. Cablessa yhteistyön tavoitteena on kokoontua tekemään ja ymmärtämään yhteistä sosiaalista todellisuutta. Osapuolet eli työntekijät ja asukkaat toimivat vertaisina siinä mielessä, että tavoitteet toiminnalle luodaan yhdessä. Työntekijän rooli on toimia innostajana ja mentorina, ei niinkään tiedon jakajana. (Valve 2015, 283.) Yhteistyö tähtää konkreettisiin muutoksiin niiden ihmisten parissa, missä työskennellään (Addy 2013b, 134), mutta työn tavoitteet vaihtelevat alueesta ja sen asukkaiden tarpeesta riippuen. Näitä voivat olla yksilöiden ja yhteisöjen voimaannuttaminen ja elämänhallinnan ja hyvinvoinnin lisääminen. Tavoitteena on myös, että hankkeen jälkeen alueen tai yhteisön jäsenet jatkavat projektin eteenpäinviejinä. (Siirto 2015, 301.)

Cable korostaa sitoutumista muutokseen, joka kohdistuu kaikkiin osapuoliin. Cable vaatii kriittisyyttä arvioitaessa nykyistä toimintaympäristöä ja nykyisiä käytäntöjä kohtaan. Muutoksessa luottamus, avoimuus ja kunnioitus ovat kaiken toiminnan perusta. (Addy 2013a, 60–61.)

5.1.1 Työntekijän asema cable-yhteisötyössä

Kirkon yhteisötyöntekijä elää lähellä ”maailmaa” ja usein kirkkorakennuksen ulkopuolella. Työntekijän asemaa voi kuvata sanalla välissäolija, josta Tony Addy käyttää termiä *in between*. Tilanne voi olla työntekijälle voi olla hyvin hedelmällinen, mutta myös vaativa, koska hän ei voi täysin samastua kumpaankaan osa-puoleen. (Addy 2013a, 62 ja 76.) Työntekijän on oman taustaorganisaationsa lisäksi huomioitava kentällä vallitsevat monet erilaiset kulttuurit, tavat, uskonnot ja hengelliset suuntaukset ja löydettävä yhteyttä tässä moninaisuudessa. (Addy 2013a, 74.) Hänen olisi löydettävä aito ja toimiva dialogisuus eri tahojen välille, jotta luottamuksellinen ja avoin yhteys voisi syntyä. Yhteisötyön tehtävänä on olla mukana luomassa kohtaamispaikkoja, jonne ihmiset voivat tulla erilaisine ajatuksineen, arvoineen ja odotuksineen. (Addy 2013b, 130–131.)

Eräs haaste yhteisötyössä on siinä, että ihmisillä, jotka eivät tunne kirkkoa kovin hyvin, voi olla sellaisia ennakkokäsityksiä ja mielikuvia kirkosta ja sen työntekijöistä, jotka vaikeuttavat avointa ja luottamuksellista kanssakäymistä. (Addy 2013a, 75.) Kirkon toimintaan on usein perinteisesti liitetty asetelma, jossa työntekijä on vertikaalisessa suhteessa seurakuntalaiseen. Haasteena on rakentaa yhteistoimintaa, jossa vertikaalisuuden sijasta asetutaan horisontaaliseen tai dialogiseen suhteeseen. (Addy 2013, 65.) Yhteen kutsumista ja yhteyden rakentamista seurakunnan yhteisötyössä edesauttavia piirteitä ovat lupa tulla sellaisena kuin on. Tulija otetaan vastaan ystävällisesti. Paikalle tultuaan ihmisen on lupa osallistua keskusteluun tai olla vaan. (Latvus 2014, 79.)

Haasteena yhteisötyössä voi olla, että työyhteisö ei välttämättä ole valmis työskentelymuotoon, jossa päämääriä ei tarkasti voida määritellä etukäteen ja jossa työn tuloksia voi olla vaikea mitata. (Addy 2013a, 75.) Yhteisötyötä tekevän työntekijän on tärkeää viestiä työstä muulle työyhteisölle, ettei hän jää ainoaksi yhteydenpitokanavaksi alueellisen yhteisön ja seurakunnan välillä. On merkityksellistä, että alueyhteisön jäsenet ja seurakunta ovat yhteydessä toisiinsa. Tämä edellyttää sitä, että yhteisötyötä päätyönään tekevän työntekijän lisäksi työhön osallistuvat myös muut seurakunnan työntekijät. (Addy 2013a, 81.)

Mielestäni Cable toimii hyvänä menetelmänä, kun lähdetään tekemään seurakunnallista yhteisötyötä. Sitä on perinteisesti käytetty syrjäytyneiden parissa, mutta sitä voidaan myös käyttää lähestymiskulmana alueeseen ja sen asukkaisiin tutustumisessa. Sen kautta voidaan lähteä rakentamaan yhteisöllistä toimintaa, jonka avulla voidaan tutustua toinen toiseen. Voidaan kuulla toiveita ja odotuksia, miettiä, miten seurakunnan taholta voidaan vastata tarpeisiin ja tarjota ihmisille mahdollisuus kääntyä helpommin myös seurakunnan puoleen. Monille nykypäivän ihmisille se voi olla hämärän peitossa ja esimerkiksi päiväkotien ja koulujen elämässä kirkko on jäänyt aika lailla marginaaliin.

5.2 Yhteisöllisyys kirkon valtakunnallisissa strategioissa

Suomen evankelis-luterilainen kirkko elää maailmassa, jossa vaikuttavat monenlaiset muutokset. Toimintakulttuurin muutosvaatimus johtuu kahdesta pääsyyistä, joita ovat toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja taloudellinen tilanne (Muhonen 2015). Vastuun ja osallisuuden kirkko-strategian työryhmä on listannut toimintaympäristöön vaikuttaneita muutoksia. Näitä ovat globalisaatio ja monikulttuurisuus, suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutokset, elämäntapojen muutos ja muutokset kirkossa. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 29–34.) Kirkossa tämä näkyy muun muassa kansankirkon muuttumisena yhteiskulttuurin murentuessa. Kirkossa on huomattu, että kirkon ja seurakunnan työssä ei voida keskittyä vain seurakunnan aktiivisten jäsenten parissa tehtävään työhön. Seurakuntien on tärkeää avautua myös laajemmalle. Liian moni on syrjäytynyt seurakuntayhteydestä syystä tai toisesta. Nykytilanteessa seurakunnan ja kirkon on löydettävä uudenlaisia tapoja tavoittaa ihmisiä ja olla heidän kanssaan henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa. Enää ei olla hedelmällistä lähteä kertomaan viestiä valmiissa paketissa. On luotava uusia, tähän aikaan soveltuvia tapoja.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallisessa Läsnäolon kirkkovisiossa toimikunta on hahmotellut kirkon yleisen vision ja strategian vuodelle

2010 (2002). Sen tarkoituksena on antaa yleinen suunta ja yhteiset päämäärät, joita jokainen seurakunta voi soveltaa ja toteuttaa omin paikallisin ratkaisuin. Läsnaolon kirkko-vision yhtenä osana on Vastuun ja osallisuuden strategia. Siinä todetaan, että tavoitteiden toteuttamisen tulee perustua kontekstuaaliseen toimintatapaan. Sen mukaisesti on tutustuttava omaan toimintaympäristöön, eletävä mukana ihmisten arjessa ja asetettava työn tavoitteita ja painopisteitä sen mukaan, mikä kulloisessakin tilanteessa näyttää tärkeältä ja ajankohtaiselta. Seurakuntalaisten osallisuutta ja vuorovaikutusta voidaan edistää perustamalla pieniä alueellisia yhteisöjä seurakunnan alueelle. Niiden avulla on mahdollista luoda arkipäivän tasolle ulottuvia lähimmäisyyden ja huolenpidon yhteisöjä. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 43–44.)

Läsnaolon kirkko-visiossa ja Vastuun ja osallisuuden yhteisö-strategiassa on monia kohtia, joissa viitataan seurakunnalliseen yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyyden kehittämiseen läheisesti liittyvä tavoite on lisätä seurakuntien yhteistyötä erilaisten viranomaistahojen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ja vahvistaa seurakunnan toimintaa ruohonjuuritasolla. Teologisena pohjana näille tavoitteille on kontekstuaalinen, arjen teologia

Kirkon yhteisöllisyyden perusta on koinoniassa. Koinonia merkitsee yhteyttä, osallisuutta ja jakamista. Sillä tarkoitetaan sekä ihmisen ja Jumalan välistä yhteyttä että ihmisten keskinäistä yhteyttä. Koska kaikki olemme osallisia Kristuksesta, olemme samalla osallisia myös toisistamme. Tähän liittyy ajatus kaikkien ihmisten yhteisestä yhteisöstä, joka perustuu meitä itseämme suurempaan lahjaan eli yhteyteen Jumalan kanssa. Koinonia merkitsee jokaisen kutsumista yhteisten lahjojen ja yhteisen ihmisarvon osallisuuteen. Tähän perustuu ajatus kirkosta avoimena yhteisönä, joka kutsuu kaikkia mukaan.

"Kirkon tarkoitus ja olemassaolon oikeutus on yksinomaan siinä, että se kutsuu ja liittää ihmisiä Jumalan armon osallisuuteen ja siihen perustuvaan keskinäiseen elämänyhteyteen ja jakamiseen."

Koinonian hengessä toteutuva yhteisöllisyys kaihtaa hierarkkisia järjestelmiä. Yhteys ja jakaminen tapahtuvat vertaisuudessa. Jokaisen osaaminen otetaan yhteiseen käyttöön. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 15–16.)

Kirkon strategiassa kuvataan kirkkoa myös osallisuuden yhteisönä. Osallisuuden yhteisössä ihmisille annetaan mahdollisuus kuulua johonkin, kokea itsensä tarpeellisiksi ja päästä osalliseksi yhteisestä hyvästä. Osallisuuden yhteisö ei pyri holhoamaan vaan haluaa antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen ja oman paikan löytämiseen. Visiona vastuun ja osallisuuden yhteisö merkitsee toisaalta sitä, että kirkko pyrkii diakonia- ja yhteiskuntatyönsä kautta kasvamaan itse vastuun ja osallisuuden yhteisöksi, mutta myös siten, että se pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan, jotta siinä kehittyisi erilaisia vastuun ja osallisuuden yhteisöjä. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 41–42.)

Kristillisen uskon ytimessä on ajatus kirkosta, joka on lähetetty maailmaan ja ihmisiä varten. Siksi sen on oltava siellä, missä ihmiset ovat. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 41–42.) Niinpä kirkon strategioissa korostetaan, että kirkon on oltava mukana ihmisten arjessa niin työssä, perhe-elämässä kuin vapaa-ajassakin. Kirkon jäsenmäärän vähentymisestä huolimatta (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 22) Suomen evankelis-luterilainen kirkko haluaa olla siinä mielessä koko kansan kirkko, että se haluaa palvella kaikkia yhteiskunnan jäseniä. Työryhmä toteaaakin, että köyhien ensisijaisuus ei sovi ainoaksi kriteeriksi, koska perustavoitteena on löytää yhteyttä työikäiseen ja yhteiskunnallista vastuuta kantavaan väestöön. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 13.) Läsnaölon kirkko haluaa kiinnittää erityistä huomiota niihin jäseniin, jotka eivät ole mukana kirkon toiminnassa, jotta se voisi vahvistaa heidän sidettään kirkkoon (Läsnaölon kirkko 2002).

Kansankirkkoa ollaan uudistamassa, koska Suomessa on tapahtunut merkittävä väestörakenteen muutos, joka näkyy kaupungistumisen kasvuna, eläkeikäisten määrän nousuna ja työikäisten maahanmuuton lisääntymisenä. Nämä muutokset vaikuttavat myös muutoksiin kulttuurissa. Kirkon on huolehdittava siitä, että se pystyy jäsentymään osaksi kaupunkien elämänmenoa. Tämä näkyy muun

muassa pyrkimyksenä etsiä seurakunnille uusia työskentelymuotoja. Tärkeää on turvata kaupungeissa toimintaa, joka on lähellä ihmisten kotia. Alueellinen toiminta myös vahvistaa ja tukee asuinalueen sosiaalista verkostoa. (Läsnäolon kirkko 2002, 6; Haastettu kirkko 2012, 15–16 ja 414.)

6 PAAVALIN SEURAKUNTA YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTAJANA

6.1 Arabianrannan asuinalue

Arabianrannan asuinalueella on ja on ollut paljon osallisuuden kulttuuria jo ennen seurakunnan yhteisöhanketta. Asukasyhdistystoiminta ja asukastalot toimivat aktiivisesti. Vuosittain alueella järjestetään erilaisia tapahtumia, kuten Arabian Katufestarit toukokuussa ja Artova Film Festival syyskuussa. Lähes viikoittain on kaikille avoimia tapahtumia, taidenäyttelyitä ja yleisötilaisuuksia. Tarjolla on myös harrastustoimintaa eri ikäisille. Yhteisöllisyys näkyy myös yhdessä eri vuodenaikoina vietetyissä juhlissa. (Diakoniaprojektihanke 2015, 2.) Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat siis alueen voimavaroja, mutta seurakunnan rooli, yhtenä alueellisena toimijana, on ennen tätä ollut vähäinen.

6.2 Hankkeen tausta ja tavoitteet

Paavalin seurakunnassa työskentelevän papin aloitteesta seurakunnassa alettiin suunnitella uudenlaista työmuotoa vuoden 2014 aikana. Idea yhteisöpapista oli lähtenyt havainnosta, että seurakunta ja kirkko eivät näy mitenkään papin asuinalueella Arabianrannassa. Hän tiesi kuitenkin, että seurakunnassa on paljon halua olla tarjoamassa ihmisille monenlaista yhteistyötä ja kokonaisvaltaista kohtaamista. Hänen havainnossaan konkretisoitui näiden eri osapuolten kohtaamattomuus. Kirkon työntekijät ajattelevat paljolti, että valtaosa ihmisistä tietää, mitä kirkossa tehdään. Seurakunnan työntekijät odottavat innoissaan kirkolla ihmisten tulevan sinne ja todellisuudessa monet ihmiset elävät elämäänsä tietämättä juurikaan, mitä kirkolla voisi olla heille annettavaa. (Yhteisöpapin haastattelu 2015.)

Paavalin seurakunnan kirkkoherra lähti mukaan suunnittelemaan hanketta ja siitä tehtiin diakoniaprojektihakemus Helsingin seurakuntayhtymälle. Myönteinen päätös saatiin ja 3-vuotinen projekti käynnistyi tämän vuoden tammikuussa

Arabianrannan alueella. Jatkossa hanketta tullaan toteuttamaan myös Kalasatamassa kaupunginosan valmistuttua. Projektin yhteistyötahoina sen toteutuksessa ovat mukana Arabianrannan kaupunginosayhdistys Artova, kaksi asukastaloa Kääntöpaikka ja Bokvillan, Arabian peruskoulu, leikkipuisto Arabia ja Arabian verkosto, joka muodostuu ammatillisten toimijoiden verkostosta alueella. Suunnitelman pääpaino on alueen asukkaiden kanssa tehtävässä työssä ja erityisesti aikuistyössä. (Diakoniaprojektihakemus 2014, 1, 3.) Tässä hankkeessa yhteisöpappi on ollut tekemässä seurakunnallista yhteisötyötä, mutta mielestäni sitä voisi tehdä myös diakoniatyöntekijä.

Projektin tavoitteena on vahvistaa seurakunnan läsnäoloa ja saavutettavuutta alueella, luoda uusia toimintamalleja koko seurakunnan käyttöön ja lisätä toimintaa ja ihmisten kohtaamista. Projektin tuloksia ja hyviä käytäntöjä on tarkoitus hyödyntää Paavalin seurakunnan lisäksi muissa seurakunnissa. (Diakoniaprojektihakemus 2014, 4.) Vuoden 2015 tavoitteena on, että seurakunta tulee enemmän näkyväksi ja saavutettavaksi. Siihen pyritään yhteisöissä toimimisen, yksittäisten kohtaamisten, viestinnän lisäämisen ja ammatillisen yhteistyön kautta. (Diakoniaprojektihakemus 2015, 3.) Oma opinnäytetyöni ajoittuu projektin alkuvaiheen arviointiin haastateltujen kokemusten kuulemisen osalta.

Projektissa käytössä olevia uusia toimintatapoja on ollut muun muassa uusien asukkaiden tervehtiminen ”Tervetuloa Arabiaan” –kasseilla. Jokaiselle uuteen taloon muuttaneelle käytiin lahjoittamassa ovelta ovelle kangaskassi, jossa luomuruisleivän lisäksi oli seurakunnan kesäesite. Kokeilu oli erittäin myönteinen kokemus. Ihmiset olivat olleet hyvin ilahtuneita ja moni olisi halunnut kutsua tervehtijöitä kahville. Tätä toimintaa tullaan jatkamaan Kalasatamassa. (Yhteisöpapin haastattelu 2015.) Seurakunnan näkyvyyttä ja saavutettavuutta on mahdollista lisätä myös Pave-kärryn avulla. Paavalin diakoniatimi on hankkinut seurakunnalle Pave-kärryn, johon mahtuu kahvitusvälineet ja esitteitä. Yhteisötyöntekijä käyttää kesällä kärryä ja kulkee sen kanssa alueella. (Diakoniaprojektihakemus 2015, 3–4.)

Projektin keskeinen toimintatapa on vertaistoiminta alueella. Tavoitteena on olla mukana alueen yhteisöissä uudella tavoilla. Yhteisötyöntekijä ei pyri vain tavoittamaan ihmisiä kirkon piiriin vaan rakentamaan aidosti yhteisöä osallistumalla toiminnan suunnitteluun, toimintaan ja tapahtumiin. Tämän avulla saadaan tietoa alueen ihmisistä, heidän tarpeistaan ja toiveistaan ja pyritään olemaan tukena, seurana ja apuna. Samalla seurakunta tulee työntekijän kautta tutuksi asukkaille. Asukkaiden kanssa on toteutettu taidekävelyjä, kalastus- ja luontoretkeä lähialueella ja kirkkoesittelyitä. Asukkaiden esittämien toiveiden pohjalta on aloitettu yhteisiä harrasteryhmiä, kuten kulttuuriryhmä, uurnantekoryhmä ja itsetuntemusryhmä. Seurakunta on myös tarjonnut tilojaan, muun muassa Mäntyniemen kesäkotia yhteisten toimintojen tapahtumapaikaksi. (Diakoniaprojektihakemus 2015, 4.)

Projektin päättymisen jälkeen on tarkoitus, että projektin aikana tavoitetut ja toimintaan saatetut ihmiset jatkavat vapaaehtoistyötään seurakunnassa ja alueen muissa yhteisöissä. Yhteisötyöntekijä jatkaa omassa virassaan seurakunnassa. Tavoite on, että hän saa vakiinnutettua tekemänsä työn osaksi seurakunnan normaalia toimintaa. Tämän mahdollistamiseksi hän tuo koko projektin ajan muita työntekijöitä yhteen alueen toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Lisäksi projektissa hyviksi havaittuja uusia viestintäkanavia hyödynnetään myös jatkossa.

7 AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT

Koska opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut saada tietoa toiminnassa mukana olleiden ihmisten kokemuksista, olen valinnut tutkimusmenetelmäksi laadullisen menetelmän ja fenomenologis-hermeneuttisen näkökulman. Fenomenologis-hermeneuttisessa ihmistutkimuksessa keskeisiä määreitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen suhde elämismaailmansa eli elämistodellisuuteensa, jolloin fenomenologisen tutkimuksen kohde voidaan täsmentää kokemuksen tutkimiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 34–35.)

Hermeneuttisuus puolestaan tuo mukanaan tulkinnan ja ymmärtämisen. Tulkinnoille yritetään etsiä mahdollisia sääntöjä, joiden avulla tulkintoja voitaisiin tehdä onnistuneesti ja niiden kautta tutkijan olisi mahdollista ymmärtää ilmiötä paremmin. Hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Koska ymmärtäminen on aina tulkintaa ja sen pohjalla vaikuttaa se, mitä asiasta on ennestään ymmärtänyt, muodostuu ymmärtämisestä kehämäinen liike, jota kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on nostaa esiin ja käsitteellistää kokemuksia. Työssäni pyrin tutkimaan yksittäisten ihmisten kokemusmaailmaa. Kokemuksen tutkimuksessa on oletus, että tutkittavat ilmiöt ovat olemassa elämismaailmassa, mutta muodossa, joka ei avaudu käsitteellistämiseksi ja ymmärtämiseksi suoraan. Siksi tutkijan on rajattava tämä maailma tulkinnan kautta. Hermeneuttisen tutkimuksen perustana ovat ajatukset tutkimuskohteen autonomisuudesta ja ymmärtämisen aktuaalisuudesta ja aina uudelleen ymmärtämisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 34–35.) Kukin tulkitsee omista lähtökohdistaan ja näin ollen tutkijasta riippuen tulkinnat voivat olla erilaisia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161).

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt haastattelua, joka on laadullisen tutkimuksen yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä kyselyn,

havainnoinnin ja erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon ohessa. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat ihmiset, jotka ovat olleet mukana yhteisötyöhankkeeseen liittyvässä seurakunnan toiminnassa. Haastateltavien valinnassa sain apua yhteisöpapilta. Asukashaastattelut tein marraskuussa viikoilla 46 ja 47. Haastatteluja oli neljä ja niiden kesto vaihteli 45:stä 60 minuuttiin. Kaikki haastateltavat antoivat luvan nauhoittaa haastattelut Toteutin haastattelut kahden kolmen päivän välein, jotta ehdin välillä purkaa kunkin aineiston kirjalliseen muotoon. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on kuvata ilmiötä, ymmärtää sitä ja antaa sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. Tavoitteena ei ole tilastollinen yleistettävyyttä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.) Sulkusen mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole mahdollista tehdä yleistyksiä suoraan aineistosta vaan siitä tehdyistä tulkinnoista. Ratkaisevaksi muodostuvat tulkintojen kestävyys ja syvyys. (Eskola & Suoranta 2008, 66.) Tällöin haastatteluissa ratkaisevaa ei ole niiden määrä vaan se, että haastateltavat ihmiset ovat sellaisia, joilla on tietoa ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85).

Haastattelu tarkoittaa henkilökohtaista haastattelua, jossa haastattelija esittää suullisia kysymyksiä ja merkitsee ne muistiin. Haastattelun etuna on sen joustavuus. Kysymyksiä on mahdollista toistaa ja täsmentää, oikaista väärinkäsityksiä ja selventää ilmausten sanamuotoja. Haastattelija voi myös muuttaa kysymysten järjestystä, mikäli se tuntuu aiheelliselta. Haastattelun etu on myös siinä, että se koetaan yleensä haastateltavien puolelta helpoksi ja luontevaksi tavaksi jakaa tietoa. Harvemmin haastateltavat kieltäytyvät antamasta haastattelua tai kieltävän sen käytön tutkimustarkoitukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71–72.) Haastattelijan on myös mahdollista motivoida haastateltavaa ja pitää haastattelua yllä (Eskola & Suoranta 2008, 85). Kyselylomakkeiden täyttäminen jää vastaajan oman aktiivisuuden varaan. Haastattelun etuna on, että siinä haastattelijan on mahdollista tehdä samalla havaintoja kokonaisvaltaisesti haastateltavastaan. Tallennetuiksi tiedoiksi ei saada vain sanoja, vaan tapa jolla ne on lausuttu. Tässä on toisaalta oltava tarkka, ettei lähde tekemään liikaa tulkintoja esimerkiksi ilmeistä tai eleistä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73.)

Haastattelutyypit voidaan jakaa lomakehaastatteluun, teema- ja syvähaastatteluun. Olen käyttänyt teema- eli puolistrukturoitua haastattelua, jossa edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelu soveltuu hyvin, kun halutaan tutkia ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamiaan merkityksiä ja sitä miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Haastattelun teemat valitsin tutkimuskysymyksen ja valitsemieni teoriamateriaalien pohjalta.

Laadullisen aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineistoon selkeyttä. Aineistoa pyritään analyysin avulla tiivistämään siten, että hajanaisesta aineistosta nostetaan esiin tutkimuksen kannalta kiinnostavaa informaatiota. Tavoitteenani on ollut aluksi kuvailla aineistoa ja sen jälkeen jäsentää sitä ja pyrkiä hahmottamaan sen keskeiset sisällöt (Eskola & Suoranta 2008, 137 ja 139). Käytännössä olen toiminut Hirsjärven ja Hurmeen ohjeen mukaisesti niin, että jo tekstiä purkaessani jätin litteroimatta kaikki tarpeettomat sanat ja toistot tiivistäen vastaajien puhetta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 135). Olennaisina pitämäni kohdat litteroin sanasta sanaa. Rajauksessa eli olennaisen valinnassa olivat apuna tutkimuskysymykset ja teoriapohja.

Aineiston purkamisen jälkeen aloitin aineiston järjestämisen, jota voidaan kutsua myös jäsentämiseksi. Muun muassa Eskola ja Suoranta korostavat, että tärkeää on lukea aineisto useaan kertaan läpi, jotta se tulee tutuksi ja alkaa avautua. Laadullisen aineiston analyysitekniikoita on hyvin monenlaisia. Tässä opinnäytetyössä aloitin analyysin luokittelemalla sen haastattelussa käytettyjen teemojen mukaan. (Eskola & Suoranta 2008, 150–151.) Teemoittelu sopii fenomenologiseen tutkimusotteeseen ja laadullisen aineiston analysointiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 165–166). Tällöin luokittelussa etsitään aineistosta samaa tarkoittavia käsitteitä ja järjestetään ne käsitteitä kuvaavien teemojen alle. Pyrin luokittelemaan aineistoa teoriapohjaan ja sen käsitteisiin vertailemalla. Tavoitteeni oli tarkastella aineistosta nousseita tuloksia suhteessa aikaisempaan aiheeseen liittyvään tutkimustietoon ja testaamaan, vastaako aiempi tutkimus näitä tuloksia. Analyysin aineistoa erittelevän ja luokittelevan osuuden jälkeen muodostin materiaalista kokonaiskuvaa eli synteesiä, jossa

kuvasin tutkittavaa ilmiötä valitsemastani näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 143.) Tehtävänäni oli tulkita haastateltavien käsityksiä ja kokemuksia eli heidän tulkintojaan tutkittavasta aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien tulkintoja kutsutaan ensimmäisen asteen tulkinnoiksi. Tutkijan tehtävänä on koettaa ymmärtää niitä niin, että hän kykenee luomaan niistä mielekkäitä teoreettisia tulkintoja. (Eskola & Suoranta 2008, 148.)

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyötä tehdessä eettiset kysymykset on huomioitava kaikissa työn vaiheissa. Pääpiirteissään ne voidaan jakaa tiedon hankintaan ja tiedon käyttöön liittyviin eettisiin valintoihin. Tiedon hankintaan kuuluvia eettisiä kohtia ovat muun muassa tutkimuslupaan liittyvät kysymykset, tutkimusaineiston keruuseen liittyvät ongelmat ja tutkimuksesta tiedottaminen. (Eskola & Suoranta 2008, 52.) Tutkimukseni kohdistuu ihmisiin ja ihmisyhteisöihin ja siksi sen tekemisessä on noudatettu ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta. Tutkimuksella ei saa olla negatiivisia vaikutuksia tutkittaville. Huomioitavia seikkoja ovat olleet tutkittavien itsemääräämisoikeuteen, yksityisyyteen ja tietosuojaan liittyvät eettiset kysymykset. Tutkittavien yksityisyys ja tutkimuksen luottamuksellisuus on turvattu eikä tutkittavia ole johdatettu harhaan. Haastatteluista saatujen tietojen käsittelyssä keskeiset periaatteet ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Haastateltaville on kerrottu, että tutkimukseen ei tule näkyviin heidän nimiään eikä muitaakaan tietoja, joiden perusteella heidät voitaisiin tekstistä tunnistaa. Tutkittaville on annettu riittävästi tietoa tutkimuksen luonteesta ja tavoitteesta ja heille on korostettu vastaamisen vapaaehtoisuutta. Ennen haastattelua kerroin haastattelun toteutustavasta ja kysyin suostumusta haastattelun nauhoittamiseen. Arvioin myös, kuinka kauan haastattelu tulee kestämään ja kerroin, että kyseessä on kertaluontoinen haastattelu. (Eskola & Suoranta 2008, 56; Kuula 2006, 61–62.) Huolehdin myös haastattelumateriaalien säilytyksestä niin, että siinä noudatettiin tutkittavien yksityisyyden suojaa ja heidän anonymiteettinsä on säilynyt (Kuula 2006, 64).

Laadullisessa tutkimuksessa tiedon luotettavuus on suorassa yhteydessä tutkimusprosessin luotettavuuteen. Lähtökohtaisesti olennaista on myöntää tutkijan rooli keskeisenä tutkimusvälineenä. Huolimatta halustani pyrkiä suhtautumaan tutkittaviin asioihin ja aineistoihin objektiivisesti, en kuitenkaan voi irrottautua itsestäni ja välttää subjektiivisuutta tutkimukseen liittyvissä valinnoissani. Pyrin luotettavuuteen perustelemalla väittämäni ja tulkintani. (Eskola & Suoranta

2008, 210–212.) Päämääränäni on kuvata tutkimusvaiheita realistisesti ja totuudenmukaisesti. Tavoitteeni on ollut myös esittää käyttämäni luokittelu- ja tulkintatavat niin yksiselitteisesti, että toinen tutkija voisi niitä soveltamalla tehdä samat tulkinnat aineistosta. Tässä eräänä apukeinona on ollut haastateltavien oman äänen kuuluviin tuominen käyttämällä suoria lainauksia aineistoa käsittelevissä luvuissa, jolloin lukija voi hyväksyä tai olla eri mieltä tehdystä tulkinnasta (Eskola & Suoranta 2008, 216–217.)

9 HAASTATTELUTULOKSET

9.1 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset

Haastateltujen kokemukset Paavalin seurakunnan yhteisöprojektissa liittyvät yhteisötanssipajoihin, puistomessuun, asukastalotoimintaan ja turvapaikanhakijoiden vaatekeräykseen. Vastaajat olivat 33–47-vuotiaita naisia, joista yhtä lukuun ottamatta kaikilla oli lapsia. Haastateltavista kolme neljästä asuu Paavalin seurakunnan alueella, mutta vain kaksi Arabianrannassa. Jokaisella oli ennestään kokemuksia yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta muissa järjestöissä ja verkostoissa. Heistä kolme ei ollut yksityisesti ollut mukana seurakunnan toiminnassa ennen tätä hanketta. Heille nyt saadut kokemukset olivat ensimmäinen henkilökohtainen kosketus seurakuntaan.

Seurakunnan yhteisötyöntekijän ensimmäisiä kiinnekohtia Arabianrannan yhteisötyössä oli asukastalo Bokvillan. Siellä toimi kahvila vapaaehtoisten voimin jo entuudestaan. (Yhteisöpapin haastattelu 2015.) Kahvilassa aktiivisesti toimiva haastateltava kertoi, että yhteisöpappi oli kysynyt mahdollisuutta tulla tekemään viikoittain ruokaa talon kahvilaan ja pitämään sinne Papin pöytää. Ehdotus Papin pöydästä oli hyväksytty keskustelun jälkeen. Asukastalo on säännöissään sitoutunut sitoutumattomaan linjaan, eli sen tiloissa ei saa järjestää maksuttomasti poliittisia, uskonnollisia eikä kaupallisia tilaisuuksia. Papin pöydän tavoitteena ei ole käännättää eikä pitää julistuspuheita vaan olla läsnä, kuunnella ja tutustua ihmisiin. Papin pöydästä on tullut hyvin suosittu. Kahvilasta on muodostunut kodikas sosiaalinen olohuone, jonne ei tulla vain nauttimaan kahvilan antimia vaan myös seurustelemaan. Haastatellun mielestä tämän aikaansaamisessa suuri osuus on ollut yhteisöpapin panoksella. Haastateltava kuvaa, että kahvilavapaaehtoisten ryhmästä on muodostunut erittäin monikulttuurinen ja monen ikäisistä koostuva yhteisö. Mukaan on liittynyt myös kaksi turvapaikanhakijaa vastaanottokeskuksesta.

Hankkeen alussa yhteisöpappi oli laittanut ilmoituksen facebookin eri sivustoille, jossa hän oli kehottanut alueella asuvia ottamaan yhteyttä ja kertomaan toiveita alueella järjestettävästä toiminnasta. Eräs haastateltava kertoi, kuinka tällaisen yhteydenoton seurauksena hän oli päässyt toteuttamaan Arabianrannassa sijaitsevassa Paavalin seurakunnan asukastila Keulassa kaksi kolmenkerran mitaista yhteisötanssipajaa. Toiveen esittänyt haastateltava oli saanut innostuneen ja kannustavan vastaanoton ehdotukselleen. Hän itse oli ollut hieman epävarma hankkeesta, mutta yhteisöpappi oli rohkaissut häntä suunnittelemaan ja toteuttamaan tanssipajat. Yhteisötyöntekijä oli heti alkanut suunnitella käytännön järjestelyitä ja luonut hahmotteluvaiheen idealle konkreettisia raameja, josta yhteisötanssista kiinnostunut oli ollut hyvin tyytyväinen. Yhteisötyöntekijä oli järjestänyt tilan ja huolehtinut pajan tiedottamisesta. Yhteisötanssipajan ideaja oli saanut keskittyä itse pajan sisällön suunnitteluun. Yhteisötanssipajaan osallistuneet eivät olleet aiemmin olleet mukana seurakunnan toiminnassa, mutta yhteisötanssi oli ollut heitä puhutteleva toimintamuoto. Vaikka yhteisötanssissa mukana olleista ei ollut muodostunut pitempiaikaista yhteisöä, haastatellun mielestä kohtaamiset pajojen yhteydessä olivat olleet merkityksellisiä. Niissä oli tanssin lisäksi syntynyt hyviä hengellisiin asioihin liittyviä keskusteluja.

Vaatekeräyksen yhteydessä moni haastateltu tuli ensimmäistä kertaa Paavalin seurakuntaan. Kaikki olivat kokeneet vastaanoton seurakunnassa erittäin innostuneeksi ja lämpimäksi. Haastateltavien mielestä heidät oli seurakunnan taholta otettu avosylin vastaan. Vuorollaan seurakunnan työntekijät olivat käyneet iloisina ihmettelemässä tavaroiden paljoutta ja auttajien määrää ja intoa. Vapaaehtoisille järjestettiin ruokaa, keitettiin kahvia ja leivottiin piirakoita. Vapaaehtoisten kanssa toimittiin vertaisina ja heihin luotettiin kuin vanhoihin ystäviin. Roolit unohtuivat. Ei ollut seurakunnan työntekijöitä eikä vapaaehtoisia vaan kaikki olivat ihmisiä, joita yhdisti halu auttaa. Mukana olleet haastatellut kuvasivat ilmapiiriä kirkolla välittömäksi, iloiseksi ja jopa hulvattomaksi. Tekeminen oli niin mielekästä ja tunnelma riemullinen, että se imaisi mukaansa. Päivisin oltiin lajittelemassa vaatteita kirkolla ja kuljettamassa niitä eri vastaanottokeskuksiin. Yöllä jäsenet olivat yhteydessä toisiinsa Facebookin välityksessä vaihtaen tietoja ja

suunnitellen miten seuraavana päivänä edetään ja miten toiminnasta saadaan vakiintuneempaa.

Moni ajatteli menevänsä kahdeksi tunniksi lajittelemaan vaatteita, mutta sille tielle jäi.

Haastateltavien mukaan yhteisötyöntekijä oli alusta lähtien ollut aktiivinen tarjoamaan seurakunnan tiloja lahjoitusvaatteiden vastaanottamiseen. Hän myös ymmärsi heti, että työ vaatii kokonaisvaltaista organisoimista ja sen osaamista. Yhteisöpapin käytännönläheisyys ja mutkattomuus oli suuri etu. Se mahdollisti vastuun ja päätöksenteon jakamisen. Yhteisöpappi delegoi jokaiselle vapaaehtoiselle niitä tehtäviä, joita kukin oli halukas tekemään. Vapaaehtoiset saivat olla mukana vertaisina rakentamassa toimintaa ja se antoi monelle haastatellulle todella vahvan tunteen luottamuksesta ja tehtävän merkityksellisyydestä. Mukana olleet haastateltavat olivat kokeneet, että he saivat osallistua toimintaan ja ottaa siitä vastuuta juuri niin paljon kuin itse halusivat.

Toiminta oli paitsi hauskaa ja antoisaa myös jämäkkää ja määrätietoista. Nopeasti viikon kahden sisällä saatiin luotua verkosto Helsingin kaupungin kaikkien vastaanottokeskusten välille. Vapaaehtoisten ydinryhmästä nimettiin vaatevastaavat ja jokaiseen vastaanottokeskukseen perustettiin vaatekirppis. Kussakin toimii muutama vapaaehtoinen niistä vastaamassa. Vaatekeräyksen ympärille muodostuneesta aluksi löyhästä verkostosta kasvoi nopeasti tiivis 40–50 hengen tiivis yhteisö, joka on perustanut myös virallisen yhdistyksen Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n, jotta se voi hakea avustuksia ja olla virallisena toimijana auttamiskentässä. Keskeisenä tekijänä hankkeessa on ollut Helsingin kaupungin, Helsingin seurakuntayhtymän, yhteisöpapin ja vapaaehtoisten välinen yhteistyö. Tällä hetkellä yhteisöpapin rooli on jäänyt taka-alalle. Hänellä oli ainutlaatuisen merkittävä rooli toiminnan alulle laittamisessa ja vakiinnuttamisessa. Nyt turvapaikanhakijoiden hyväksi tehtävän toiminnan painopiste on alkanut muuttua vaatepuolelta kotouttamiseen. Eräs haastatelluista on opettamassa kieltä ja pitämässä nais-lapsikerhoa turvapaikanhakijoille. Jatkossa on tarkoitus olla edelleen mukana kehittämässä erialaista toimintaa turvapaikanhakijoiden kotouttamisen edesauttamiseksi.

Haastateltava kertoi, kuinka yhteisöpapin aktiivisuuden ansiosta Paavalin kirkolla alettiin järjestää viikoittaisia kokouksia, mutta ilman sosiaalista mediaa toiminta ei olisi onnistunut. Nyt sen ansiosta saatiin lyhyessä ajassa luotua monipolvinen facebook-verkosto, johon kuuluu sekä suljettuja että avoimia ryhmiä. Vastaanottokeskusten vapaaehtoisille ja kunkin vastaanottokeskuksen tukiryhmille on omat avoimet sivustot. Noin 40–50 vaatevastaavalle ja ryhmäläisten perustamalle yhdistykselle on omat suljetut ryhmät. Vaatevastaavien ryhmä on tarkoitettu ryhmän sisäiselle viestinnälle ja siellä ollaan edelleen yhteydessä toisiin päivittäin. Yhdistyksen suljetun ryhmän lisäksi on avoin Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n sivusto, jossa kerrotaan yhdistyksen toiminnasta ja kerrotaan, kuka on lahjoittanut mitään ja kiitetään lahjoittajia.

Toiminnassa itse asia oli kaikille tärkeä, auttaa hädänalaisia, mutta kukaan ei olisi jaksanut sitä kauaa, ellei vuorovaikutus ihmisten kesken olisi ollut antavaa. Jo projektin alussa, vaatteita Paavalin kirkolla lajitellessa alkoi syntyä ystävyys-suhteita. Tiiviistä 15 hengen ryhmästä ei oikeastaan kukaan ole pudonnut pois, vaan yhteyttä pidetään edelleen säännöllisesti. Ryhmäläiset ovat tulleet keskenään läheisiksi ja kokevat jakavansa yhteisiä arvoja ja tavoitteita. Haastateltavien mukaan tämän samanhenkisten ystävien piiri tuskin hajoaa vaikka vaatekeräystoiminta miten hiipuisi.

9.2 Suhde seurakuntaan

Haastatelluista vain yhdellä oli ollut aiempia kontakteja kirkkoon ja seurakuntaan. Hänelle seurakuntaan yhteydenottaminen ja kanssakäyminen seurakunnan työntekijöiden kanssa on ollut luontevaa. Hänelle tämä hanke on ollut merkittävä siksi, että hän pääsi kokeilemaan sellaista toimintaa, joka ei perinteisesti ole ollut seurakunnissa ominaista. Hän oli yhteisötanssipajoja suunnitellessaan halunnut nimenomaan toteuttaa niitä seurakunnassa, koska hän kokee yhteisötanssin toimivan erinomaisena hengellisenä harjoituksena. Hänelle oli merkittävää ollut myös henkinen tuki, jota hän sai yhteisöpapilta ehdottaessaan ideaa hänelle. Hänelle oli suuri henkilökohtainen merkitys sillä, että pääsi kokeile-

maan siipiään uudenaikaisessa roolissa yhteisötanssin ohjaajana. Lisäksi näiden pajojen kautta hänelle kaksi tärkeää asiaa, kirkko ja tanssi, saattoivat toteutua yhdessä.

Yhteisöpapin toiminnassa mukana olleista osalla ei ollut ennestään ollut henkilökohtaista suhdetta kirkkoon eikä seurakuntaan. Ennen tätä hanketta haastatelluista osa ei ollut tuntenut yhtään seurakunnan työntekijää eikä tavannut yhtäkään kasvatustien. Kirkko oli tuntunut hyvin kaukaiselta. Osan mielestä sano- ma ei ollut koskettanut ja sen toiminta oli tuntunut vanhanaikaiselta, kaavoihin kangistuneelta ja sisäänpäin kääntyneeltä. Käsitukset perustuivat osin mieliku- viin, jotka olivat kahtalaisia. Oli lähisukulaisen kautta välittynyt käsitys hyvin tii- viistä ja läheisestä maalaisseurakunnasta. Ja toisaalta ystävän kuvaus autori- taarisesta ja konservatiivisesta helsinkiläisestä seurakunnasta, missä ei kuu- lemma voi tehdä minkäänlaista yhteistyötä.

- -kun ei nää ikinä lähde mihinkään mukaan, kun tää on tällasta, et- tä oispa meilläkin vähän niinku teillä Paavalissa!

Niillekin, joille tämä hanke oli ensimmäinen henkilökohtainen kosketus seura- kunnan toimintaan, kokemus oli ollut vaikuttava, ennakkokäsityksiä karistava. Se oli osoittanut, että huolimatta suuresta organisaatiostaan, kirkko voi olla yl- lättävän taipuisa toimimaan

Toisaalta se on organisaatioltaan kohtalaisen jäykkä, mutta siellä on sellaisia ihmisiä, jotka tekevät kaikkensa notkistaakseen sitä ja ne onnistuu omalla persoonallaan ja luovuudellaan tekemään ihan ihmeitä seurakunnan sisällä ja sitten se saattaa kansalaisyhteis- kunnan tukiorganisaatioista olla kaikkein notkein ja ketterin, kun täytyy reagoida nopeasti muuttuvassa ja poikkeuksellisessa tilan- teessa.

Erään haastatellun mielestä kaikenlainen seurakunnan työ on tärkeää lähetys- työtä lukuunottamatta. Suurin osa haastatelluista ei kuulu kirkkoon eikä ole kiin- nostunut uskonnosta, mutta toisaalta moni oli tullut ajatelleeksi, että yhteistäkin on.

Vaikkei aina oo kysymys uskonnosta, niin siellä on se hyvä tarkoi- tus. - - itse, joka en oo uskossa millään tavalla, niin kuitenkin ajatte- len maailmasta hirveen samalla tavalla, että on se sama periaate, että tee toiselle samoin kuin toivot itsellesi tehtävän, niin jos toimii sen mukaisesti, niin sitten tullaan ideologisesti aika lähelle.

Seurakunnan hengellinen sanoma koetaan vieraaksi, mutta hädässä olevien auttaminen ja lähimmäisenrakkaus yhdistävät.

Kaikki on tervetulleita ja pitää toisista huolta.

Tutkimuksen perusteella seurakunnallisen yhteisötyön, tässä tapauksessa yhteisöpapin tekemä työ oli koettu todella tärkeäksi. Eräs kertoi heti kiinnostuneensa kuultuaan yhteisöpappi-nimestä. Hänen mielestään hyvässä seurakuntayhteisössä jokainen pappi olisi yhteisöpappi. Heiltä ei kaivata opillista auktoriteettia vaan ihmisiä kuuntelevaa, läsnäolevaa ja osallistavaa roolia. Seurakunnan yhteisötyöntekijän niin papin kuin vaikkapa diakonin tulee olla yhteisönrakentaja ja organisaattori. Papeilta ei kaivata opillista auktoriteettia vaan ihmisiä kuuntelevaa, läsnäolevaa ja osallistavaa roolia.

Yhteisöpappi on ihan parasta mitä kirkolle voi tapahtua. koska se nappaa ideoita ja tekee ideologian mukaista työtä ihan jokaisen kanssa ja se synnyttää positiivisen aallon seurakuntaan.

Kaikki haastatellut olivat olleet aiemminkin mukana erilaisessa vapaaehtoistyössä. Heille yhteiskunnallinen vaikuttaminen, auttaminen ja yhdessä tekeminen oli elämäntapa jo ennestään. Heidän käsityksensä mukaan vaatekeräykseen osallistuneiden ydinporukasta kaikilla oli vahva halu toimia heikompien puolesta. Osa oli maahanmuuttajaperheestä, osa halusi vaikuttaa yhteiskuntaan ja osalla oli kokemuksia toiseudesta. Toiseuden kokemus oli voinut tulla mistä tahansa, mutta heillä oli kokemuksia siitä, että siihen voi vaikuttaa. Aktiivisesti erilaiseen hyväntekeväisyystyöhön sitoutuneena ihmisenä eräs haastateltu kertoi tämän hankkeen auttaneen häntä näkemään seurakunnan yhtenä varteenotettavana yhteistyökumppanina erilaisissa hyväntekeväisyshankkeissa.

Mullakin silmät aukes henkilökohtaisesti verkostoitumisen näkökulmasta. Mä en oo ennen ottanut seurakuntaan yhteyttä yhteistyökumppanina ja kuitenkin siellä on ihan mahtava verkosto.

Hän arveli, että mitä humanitaarisemmasta hankkeesta on kyse, sitä voimakkaammin kannattaa jatkossa kääntyä seurakunnan puoleen.

Vaikka seurakunnan mukanaolo ei vaikuttanut haastateltujen käsityksiin kirkon uskonnollisesta sanomasta, se vaikutti merkittävästi muulla tavoin. Se sai ensinnäkin huomaamaan, kuinka yksi ihminen näennäisen pienellä teolla voi saa-

da suurta aikaan. Yhteisöpapin laittaman pienen ilmoituksen, avoimen suhtautumisen ja aktiivisuuden seurauksena toiminta laajeni ja verkottui niin, että monitahoinen, valtava auttamisverkosto saatiin toteutumaan ja vakiintumaan. Ilahduttavana oli koettu se, miten nopeasti seurakunta pystyi toimimaan ja miten lämpimästi se otti järjestäytymättömät vapaaehtoiset suojiinsa. Montaa oli myös puhutellut seurakunnan hyväsydämyisyys hätää kärsiviä kohtaan, ja kuinka se olivat esimerkiksi tarjonneet tilojaan, joita olisi tarvittu seurakunnan omaan toimintaan. Myös vastaanotto ensimmäisen kerran seurakuntaan menevälle vapaaehtoiselle oli ollut aseista riisuva.

Ihan kuin olisin kotiini mennyt.

Eräs haastateltu vaatekeräyksen keskeisiä organisoijia kuvasi kokemustaan seurakunnan vapaaehtoistyössä siedätyshoidoksi. Hän ei kuulu kirkkoon, eikä ollut ajatellut kirkkoon takaisin liittymistä, mutta koki, että eräs raja-aita on tämän projektin aikana tullut ylitettyä.

Tää on ollu semmonen tiedätsä niinku siedätyshoito. Nyt on menty yhden kulman kautta sisään ja voitu rakentaa yhteisen arvoideologian pohjalle. - - mulle tää on ollu siedätyshoitoa ja en tiedä mitä sitten tapahtuu.

Joka tapauksessa hän oli nyt alkanut ymmärtää seurakunnassa aktiivisesti toimivaa anoppiaan paljon paremmin. Hän oli myös oppinut hankkeen myötä tuntemaan muitakin seurakunnan työntekijöitä kuin yhteisöpapin ja huomannut, että vaikka kirkossa on kohtuullisen jäykkä organisaatio, sen työntekijät voivat olla ihan muuta.

9.3 Odotukset seurakuntaa kohtaan

Haastatellut pitivät tärkeänä, että seurakunnat korostaisivat työssään yhteisöllisyyttä. Hyvä seurakuntayhteisö ottaa kaikki mukaan eikä siinä ole kuppikuntia. Asukkaille toivottiin lisää mahdollisuuksia tulla tekemään yhdessä merkityksellisiä asioita. Toiminta ei saa olla ylhäältäpäin annettua vaan siinä pitää saada kokea osallisuutta, toimijuutta ja vertaistukea.

Ei haluta tulla valmiiseen pöytään.

Vapaaehtoistyössä he näkivät tärkeänä saada vastuuta ja vapaat kädet tehdä ratkaisuja. Seurakunnan tärkeinä työmuotoina eräs haastateltu näki diakonia-työn, etsivän työn ja työn, joka on ihmisten arjessa mukana. Hyvä seurakuntayhteisön tulisi olla ketterä ja notkea. Sen tulisi helpottaa alueen asukkaiden ja toimijoiden sekä seurakunnan välistä vuorovaikutusta. Ja sen tulisi kuunnella jokaista.

Toiminnan tulisi keskittyä ihmisten perustarpeiden ympärille. Todennäköisesti sen jälkeen niillä ihmisillä riittää voimia kuunnella hengellisiäkin sanomia.

Merkityksellistä on saada iloa itselle ja toisille. Kiinnostavaa seurakunnan toimintaa voisivat olla eri teemojen ympärille rakentuvat harrastepiirit, ruokapiirit ja esimerkiksi yhteinen ruoanvalmistus alueen asukkaille. Tarvetta voisi olla myös pienemmille solutyypisille kohtaamispaikoille, joissa ihmiset voisivat tutustua kunnolla toisiinsa. Tärkeäksi kirkon tehtäväksi tuli esiin myös yhteisen pysähtymisen, hiljentymisen ja ihmettelyn korostaminen

Seurakunnan tehtävä on näyttää, että pyhää on, mutta se vaatii pysähtymistä.

Hyvässä seurakuntayhteisössä tulisi olla mukana eri-ikäisiä ihmisiä ja kaikkien ihmisten tulisi kokea itsensä tervetulleeksi riippumatta erilaisista identiteeteistään ja elämäntilanteistaan. Kirkko voi jäsenissäänkin aiheuttaa ristiriitaista suhtautumista kirkon traditioon ja sanomaan. Siitä huolimatta kirkon voi kokea turvaksi ja kodiksi, joka tarjoaa paikan hengelliselle etsinnälle. Toiveena kirkolle osoitettiin, että se osoittaisi avartumista suhteessa perhekäsitteeseen, joka koettiin edelleen liian perinteiseksi. Kirkon esitteisiin kaivattiin enemmän tämän päivän huomioivaa kuvastoa, lisää erivärisiä ihmisiä ja erilaisia perheitä.

Haastatteluissa nousi esiin toive, että seurakunnalla pitäisi olla enemmän yhteisötyön kaltaisia, uusia keinoja tavoittaa ihmisiä. Yhteisötanssipajat olivat hyvä esimerkki uudenaikaisesta toiminnasta, joka voi saada mukaan niitä, joilla on ollut hyvin löyhä yhteys seurakuntaan. Hyvän seurakuntayhteisön pitäisi tarttua niihin hyviin ideoihin, joita syntyy.

Se, mitä ihmiset tajuaa haluta Arabianrannassa, pitäisi tehdä standardi. Hyvät innovaatiot pitäisi pyrkiä tarjoilemaan ja levittää niitä laajemmalle.

Eräs haastatelluista asui Paavalin seurakunnan alueella, mutta ei Arabianrannassa ja hän toivoi, että ehkäpä yhteisöpapin työn ansiosta seurakunnan näkyvyys ja aktiivisempi rooli myös hänen asuinalueellaan lisääntyisi. Hänestä kuului suorastaan mielipaha siitä, että yhteisöpappi ei toimi heidän alueellaan. Useampi haastateltu toivoi, että seurakunta tulisi avoimesti ja mukaan kutsuvasti ihmisten keskuuteen. Kaikki toivoivat, että projektin kaltainen yhteisötyö tulee jatkumaan ja ideat, joita vaikkapa asukastalossa on suunniteltu, tulevat toteutumaan.

10 POHDINTA JA JATKOKEHITTÄMINEN

Opinnäytetyössäni halusin selvittää millaisia osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia seurakunnan yhteistyössä mukana olleet olivat saaneet. Näistä kokemuksista saadut tulokset vastaavat hyvin alun teoriaosuudesta muodostunutta kuvaa. Sekä cable-yhteistyö, että tutkimukset, joissa kuvattiin kaupungissa asuvien käsityksiä ja odotuksia suhteessa kirkkoon tukivat tästä työstä saatuja tuloksia erittäin hyvin. Ne kaikki puhuvat tarpeesta kohdata ihmisiä heidän arjessaan ja lähellä heidän omaa asuinaluettaan. Niissä nousi myös esiin toive suvaitsevaisesta kirkosta, joka osallistuu aktiivisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten auttamiseen. Kontekstuaalisen teologian mukaisesti uskon on tultava todeksi käytännön työssä toisen tilannetta kuunnellen, siihen tutustuen, arkikieltä käyttäen ja mukaan kutsuen (Latvus 2014). Tämä edellyttää seurakunnan työntekijöiltä cable-yhteistyön mukaista horisontaalista, vertaisuuteen perustuvaa dialogisuutta, vertikaalisen hierarkkisuuksi korostavan vuorovaikutuksen sijaan. (Addy 2013)

Yhteistä edellä mainittujen tutkimusten kanssa oli myös huomattavan suuren ihmisjoukon löyhä yhteys seurakunnan toimintaan ja kriittinen asenne sen uskonnolliseen sanomaan. Toisaalta haastateltaville oli käynyt hankkeen aikana ilmi, että huolimatta erilaisesta uskonnollisista näkemyksistä, halu auttaa häädässä olevia ja lähimmäisenrakkaus yhdistivät heitä ja seurakuntaa. Kirkkoon kuuluvalle puolestaan on tärkeää, että kirkko avartaa käsityksiään suhteessa moninaisuuteen niin toiminnan monipuolistamisessa kuin suhtautumisessa erilaisiin perheisiin ja parisuhteisiin. Vaikka toisaalta kirkolta kaivataan uudenlaisia, vaihtoehtoisia toimintaa, kuten maalauskursseja ja yhteisötanssipajoja, niiden rinnalla elää myös kaipuu kristillisen uskon perinteeseen kuuluvasta hiljaisuuden ja uskon mysteerin vaalimisesta.

Thitzin (2006) mainitsevat syyt seurakuntayhteisöön liittymisessä eivät täysin vastanneet tästä työstä saatuja tuloksia. Tämä johtuu tutkimusympäristöjen ja tutkimukseen osallistuneiden välisistä eroista. Thitzin tutkimukset on tehty maa-

laisseurakunnissa ja haastateltavat olivat niissä seurakunnan jäseniä. Thitzin tutkimuksessa keskeisiä syitä seurakunnan toimintaan mukaan tulemisessa olivat kodin perintönä saatu hengellisyys, henkilökohtaisesti esitetty kutsu ja kokemus siitä, että on itse saanut apua seurakunnasta. (Thitz 2006, 34.) Tässä työssä mukaan lähteneiden syyt olivat halussa auttaa hädänalaisia, saada sosiaalisia kontakteja tekemällä yhteisiä asioita ja toteuttaa itseään. Kutsuksi riitti facebookissa nähty ilmoitus. Toimintaan mukaan tulleista haastatelluista moni ei kuulu kirkkoon, mutta yhteisötyöhanke onnistui saamaan heidät mukaan, ei hengellisen sanoman takia, vaan siitä huolimatta. Erona Thitzin (2006) tutkimukseen oli myös vastuun asenne. Thitzin mukaan seurakuntayhteisöstä omaksuttu vastuun asenne laajenee myös osaksi ihmisten muuta arkea. Tässä työssä paljastui, että muussa vapaaehtoistyössä omaksuttu yhteisvastuullinen halu auttaa voi siirtyä myös seurakuntaan. Toisaalta heillä on potentiaalinen asema viedä viestiä kirkon sisältä sen ulkopuolella toimiville. Grönlundin (2006) mukaan kirkon haasteena on taistella vapaaehtoistyössään muiden toimintaa organisoivien tahojen kanssa. Mielestäni tämän voi nähdä myös rauhanomaisemmin toinen toistaan vahvistaen. Tässä työssä esimerkiksi seurakunnassa alkanut turvapaikanhakijoiden hyväksi tehty vapaaehtoistyö koordinoitiin yhteen Helsingin kaupungin vastaanottokeskusten kanssa, jolloin molemmat osapuolet voivat saada tukea toisiltaan.

Yhteinen johtopäätös Thitzin (2006) tutkimustulosten kanssa oli hyvän seurakuntayhteisön kriteeri. Sekä siinä että tässä työssä sellaisiksi nousivat läsnäoleva, kuunteleva ja kaikki mukaan kutsuva yhteisö. (Thitz 2006, 36.) Kaikille käytämilleni tutkimuksille ja selvityksille yhteinen yhteisöllisyyden ja osallisuuden kaipuu tulivat niin ikään todistetuiksi. Ihmiset lähtevät mukaan toimintaan, kun heidät kohdataan aidosti ja osoitetaan luottamusta tarjoamalla vastuuta ja mahdollisuuksia tulla mukaan tekemään asioita yhdessä.

Opinnäytetyöni vahvistaa, että tämän päivän yhteisöllisyys syntyy ja vahvistuu myös merkittävältä osin Facebookin välityksellä. Kasvokkaiset tapaamiset eivät ole menettäneet merkitystään, mutta sosiaalisella medially on huomattava rooli niiden rinnalla. Se mahdollistaa tiiviin yhteydenpidon jäsenten välillä, mikä on

käynyt välttämättömäksi, kun tilanteet muuttuvat ja niihin on reagoitava nopeasti. Tässä on myös haastetta seurakunnille, joiden kotisivujen ja tiedotteiden päivityksiin esitettiin toiveita. Seurakunnallisen yhteisöllisyyden kehittämisessä työntekijöiden saavutettavuudella on suuri merkitys.

Yhteisöpappihankkeen ensimmäisen vuoden mittavimpia projekteja on ollut vaatekeräyksen toteutuminen. Se on ollut monessa suhteessa hyvin poikkeuksellinen ilmiö. Helsinkiin saapui lyhyessä ajassa 1500–2000 turvapaikanhakijaa (Holm 2016), jotka tarvitsivat nopeasti yösijaa ja lämpimiä vaatteita. Paavalin seurakunnan yhteisöpapin laittama ilmoitus facebookissa sai aikaan valtavan vyöryn yhteenottoja ja konkreettista apua. Sen seurauksena syntyi kokonaisvaltainen auttamisverkosto kaikkien kaupungin vastaanottokeskusten, seurakuntayhtymän, seurakunnan ja ainakin satojen yksittäisten ihmisten välille. Se sai aikaan myös samoin ajattelevien ihmisten kohtaamisen ja ystävystymisen sekä monenlaisia kauaskantoisia vaikutuksia hyvin monen ihmisen elämässä. Eräs kertoi saaneensa ”oman” syyrialaisen 9-lapsisen perheen, toinen oli aloittanut arabian kielen opinnot ja moni pakolainen sai lämpimät kengät varvastossujen tilalle.

Yhteisöllisyyden kehittymisen sai aikaan osallisuuden mahdollistaminen. Alun teoriaa tukee tässä saatu havainto, että yhteisö, yhteisöllisyys ja osallisuus todella kietoutuvat tiiviisti toisiinsa. Yhteinen arvoideologinen pohja ja yhteisötyöntekijän avarakatseinen, aito, mukaankutsuva ja luottamusta osoittava suhtautuminen ihmisiin ovat kaiken perusta. Seurakunnan työntekijän asenteella ja persoonalla on tästä työstä saatujen tulosten perusteella huomattavasti merkitystä. Erityisesti on varottava tuputtavaa uskonnollisuutta ja autoritaarista opillisuutta. Työntekijästä välittyvällä suhtautumisella on kauaskantoiset vaikutukset silloin, kun ihmisillä on vain vähän tai ei lainkaan henkilökohtaista kokemusta aiemmasta vuorovaikutuksesta seurakunnan työntekijöiden kanssa. Koska monilla haastattelemillani henkilöillä oli kirkosta ja sen toiminnasta vähän tai negatiivisia käsityksiä, on erittäin keskeistä, että seurakunnan työntekijät kohtaavat ihmisiä kunnioittavasti ja aidosti ihmisenä ihmiselle.

Yhteisöpappihankkeesta on saatu jo tässä vaiheessa mielestäni paljon hyviä tuloksia aikaan ja sen antia kannattaa ehdottomasti tulla jatkossa hyödyntämään sekä Paavalissa että muissakin seurakunnissa. Jatkokehittämisen yksi alue on koko työyhteisön sitouttaminen toiminnan periaatteisiin. On tärkeää huolehtia koko hankkeen ajan työyhteisön viestinnästä, joka edellyttää sekä yhteisöpapin että muiden työntekijöiden aktiivisuutta. Yhteisötyöntekijä tarvitsee koko työyhteisönsä tukea. Myös alueen ihmisille on tärkeää tutustua kirkon työntekijöihin laajemmin, jotta kynnyksellä ottaa yhteyttä erilaisissa elämäntilanteissa olisi luontevaa.

Paavalin yhteisötyöhankkeen eräs aikaansaannos on ollut silmien avaaminen. Se mainittiin lähes kaikissa haastatteluissa. Hanke oli avannut seurakunnan työntekijöiden silmiä suhteessa vapaaehtoisten auttamishaluun ja -intoon, mutta myös seurakunnan yhteisötyössä mukana olleiden asukkaiden näkemyksiä suhteessa seurakuntaan ja kirkkoon. Seurakunta oli yllättänyt positiivisesti hyväsydämyksellään, avarakatseisuudellaan ja joustavuudellaan. Oli tultu huomaamaan, että kirkko voikin olla hyvä yhteistyökumppani ja sen työntekijöiden kanssa voi toimia yhdessä ihmisenä ihmisille.

Kuten Niemelä (2006, 46) toteaa, ihmisten hengelliset tarpeet eivät ole kadonneet minnekään. Kirkon haasteena on löytää läheisempi yhteys ihmisiin ja sitä kautta rakentaa luottamus, joka mahdollistaa myös keskustelun hengellisistä asioista. Tämän yhteisöpappi on saanut huomata monta kertaa. *Kirkko kaupungissa* –paitaan tai –takkiin sonnustautuneena hän tulee viestittäneeksi hengellisestä työntekijyydestään ilman että hän pitäisi avoimesti Raamattua ja virsikirjaa esillä. Seurakunnan on mentävä ihminen edellä ja uskon on tultava todeksi siinä, miten ihmisiä kohdataan ja miten heihin suhtaudutaan. Koko kirkon oleukseen kuuluva diakonia, palvelu, voi toimia siltana kaikkien ihmisten yhteenkutsumisessa ja yhteisessä, vastuullisessa toinen toistaan tukevassa ja jokaisesta iloitsevassa koinoniassa.

LÄHTEET

- Addy, Tony 2013a. Reflections on the CABLE approach to community based work, social service and Diaconia. Teoksessa Jouko Porkka & Marja Pentikäinen (toim.) Community of the Future. Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diaconia from the CABLE Approach. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 57. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 60–82.
- Addy, Tony 2013b. CABLE, Community Development & Community Diaconia. Teoksessa Jouko Porkka & Marja Pentikäinen (toim.) Community of the Future. Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diaconia from the CABLE Approach. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 57. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 129–141.
- Aro, Jari & Jokivuori, Pertti 2010. Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Diakoniaprojektihakemus 2014. Projekti Arabianranta ja Kalasatama. Uusi hakemus. Helsingin seurakuntayhtymä.
- Diakoniaprojektihakemus 2015. Projekti Arabianranta ja Kalasatama. Käynnissä olevan projektin jatkoanomus. Helsingin seurakuntayhtymä.
- Erätuli-Keskinen, Katja & Heiskanen, Tarja 2013. Meidän kirkko?: Koinonia-hankkeen 2007–2009 vaikutus seurakunnan yhteisöllisyydelle. Sosiaalialan koulutusohjelma AMK. Pieksämäki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 26.10.2015.
http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/64296/Erätuli-Keskinen_Katja_Heiskanen_Tarja.pdf?sequence=1
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gothi, Raili & Porkka, Jouko 2015. Yhteisöllisyys ja yhdessä elämisen taito (Conviviality). Diakonia 3/2015, 30–31.

- Grönlund, Henrietta 2006. Nuoret aikuiset kirkon vapaaehtoistoiminnassa – Arvostukset, asenteet ja aktivointi. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 118–133.
- Haapala, Lauri 2015. *Itsensä kadottanut kirkko*. Kotimaa 15.10.2015, 8.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Porvoo.
- Halme, Lasse 2006. Nuorten aikuisten haaste kirkolle – Johtopäätöksiä nuorten aikuisten projektista. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 342–356.
- Halme, Lasse; Mikkola, Teija; Niemelä, Kati & Petterson, Juha 2006. *Johdanto*. Teoksessa Teija Mikkola; Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) 2006. *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 6–82.
- Helin, Matti 2015. *Yhteisöllisyys luo toivoa! Yhteisöpaja 1/2015*. 3.
- Helsingin seurakuntien jäsentilastot 2015a. Helsingin seurakuntayhtymä. Viitattu 16.11.2015. <https://sinfo.evl.fi/Documents/1.10.2015.pdf>
- Helsinki alueittain 2014. Helsingin tietokeskus, 92–97. Viitattu 25.10.2015. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/15_02_23_Hki_alueittain2014_verkko.pdf
- Henttonen, Kai 2015. *Diakonia ja teologia – kaksi rakastavaista*. *Diakonia* 3/15, 16–17.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holm, Hanna 2016. *Suomen Punaisen ristin monikulttuurisuustyön suunnittelijan henkilökohtainen tiedonanto* 19.1.2016.
- Juhila, Kirsi 2006. *Sosiaalityöntekijänä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Järvinen, Marju 2015. *Kallion ja Paavalin seurakuntien alueiden asukkaista enää puolet kuuluu kirkkoon*. *Helsingin Sanomat* 11.2.2015. Viitattu 25.10.2015. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1305926752455>

- Karhu, Emilia 2015. Yhtenäiskulttuurin muutos ei ole uhka. Kotimaa 22.10.2015, 4–5.
- Kettunen, Marjo 2013. Yhteisösosiaalityö. Lähtökohdat, tavoitteet ja keinot. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro-gradu -tutkielma. Viitattu 21.10.2015. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20131036/urn_nbn_fi_uef-20131036.pdf
- Kokkomäki, Hanna & Mäkinen, Hanna 2009. Mistä on yhteisöllisyys tehty? Diakonian yhteisöllisyyden kehittämishankkeessa mukana olleiden seurakuntalaisten ja seurakunnan työntekijöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäen toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Korpela, Salla 2015. Helsinkiläinen hengellisyys on avaraa. Kirkko ja kaupunki 42, 3.
- Kumpulainen, Ilona & Gothoni, Raili 2006. Nuoret nopeatempoiset monitoimijat. Teoksessa Teija Mikkola; Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) 2006. Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 250–262.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Latvus, Kari & Elenius, Antti 2007. Diakonian teologia – auttamisen teologia. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 271–282.
- Latvus, Kari 2002. Arjen teologia. Johdatus kontekstuaaliseen Raamatuntulkintaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Latvus, Kari 2014. Matkan ja muutoksen kirkko. Helsinki: Suomen Merimieskirkko ry.
- Latvus, Kari 2015. Mikä on diakoniateologian merkitys arjen kannalta? Diakonia 3/2015, 18–19.
- Lehtonen, Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino
- Läsnäolon kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon missio, visio ja strategia 2010. Kirkon keskusrahaston rahoittaman toiminnan painopisteet. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2002:5. Viitattu 21.10.2015.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/082deda6d7238210c225730700357032/04e6def1c2c81e4bc2257e2e0012d4cc/\\$FILE/lasnaolon_kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/082deda6d7238210c225730700357032/04e6def1c2c81e4bc2257e2e0012d4cc/$FILE/lasnaolon_kirkko.pdf).

- Mikkola, Teija; Niemelä, Kati & Petterson, Kai (toim.) 2006. *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96.
- Muhonen, Jussi 2015. *Esitelmä Helsingin seurakuntayhtymän Diakonien osamisen johtamiskoulutuspäivässä 27.10.2015*
- Niemelä, Kati 2006. *Nuorten aikuisten suhde kirkkoon*. Teoksessa Teija Mikkola; Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) 2006. *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 43–65.
- Pessi, A. B. & Seppänen, M. *Yhteisöllisyys*. Teoksessa Saari, J. (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, 288–313.
- Petterson, Kai 2006. *Papisto, nuoret aikuiset ja kirkko*. Teoksessa Teija Mikkola; Kati Niemelä & Kai Petterson (toim.) 2006. *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Jyväskylä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 66–83.
- Pohjola, Anneli 2015 *Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä*. Teoksessa Sanna Väyrynen; Kaisa Kostamo–Pääkkö & Pekka Ojanen (toim.) 2015. *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä*. EU: United Press Global ja kirjoittajat, 15–34.
- Porkka, Jouko; Pentikäinen, Marja & Kökkö Jarmo 2013. Teoksessa Jouko Porkka & Marja Pentikäinen (toim.) 2013. *Community of the Future. Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diaconia from the CABLE Approach*. *Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 57*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60577/B_57_ISBN_9789524931908.pdf?sequence=1
- Raunio, Elina 2015. *Enemmän tehoa vähemmällä rahalla? Kirkko ja kaupunki* 14.10.2015, 3.

- Rinne, Heimo 2015. Mikä on diakoniateologian merkitys arjen kannalta? *Diakonia* 3/15, 18–19.
- Roivainen, Irene; Nylund, Marianne; Korkiamäki, Riikka & Raitakari Suvi 2008. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki ja Suvi Raitakari (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla*. Jyväskylä: PS-kustannus, 9–20.
- Siirto, Ulla 2015. CABLE-metodi lähiöasukkaiden aktivoijana, voimauttajana ja valtauttajana. Teoksessa Sanna Väyrynen; Kaisa Kostamo-Pääkkö & Pekka Ojanen (toim.) 2015. *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä*. EU: United Press Global ja kirjoittajat, 301-320.
- Soikkanen, Marika ja Autio, Maria. 1999. Exposure-menetelmä Rotterdamin kirkollisessa yhdyskuntatyössä. *Opinnäytetyö Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö*.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa1999/AutioMaria.pdf
- Thitz, Päivi 2006. *Diakonian yhteisölliset merkitykset*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 32. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Thitz, Päivi 2013. *Seurakunta osallisuuden yhteisönä*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 40. Väitöskirja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Thitz, Päivi 2015. *Kohti seurakuntalaisen osallisuutta*. *Diakonia* 3/15, 24–25.
- Toiveiden kirkko 2013. Marjukka Laiho (toim.) *Kirkko Helsingissä – julkaisuja 1*. Helsingin seurakuntayhtymä. Viitattu 19.11.2015.
https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/yhteinens_eurakuntatyo/6Gf7jwXlz/toiveiden_kirkko_raportti3_150.pdf
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Vantaa: Tammi.
- Valtonen, Olli 2015. *Diakonia ja hyvän tekeminen kirkon avaintehtävät*. *Yhteisöpaja* 1/2015, 4–7.
- Valve, Katri 2015. CABLE-metodi työntekijöiden tietoisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentamassa. Teoksessa Sanna Väyrynen; Kaisa Kostamo-

- Pääkkö & Pekka Ojanen (toim.) 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. EU: United Press Global ja kirjoittajat, 281–299.
- Valve, Katri. 2005. Exposure –valottumismenetelmä tiedon tuottamisen ja toiminnan strategisena työvälineenä. Diakonian tutkimus 2/2005. 168–181. http://dts.fi/dokumentit/DT_2_2005.pdf
- Vastuun ja osallisuuden yhteisö. Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010. Juhani Veikkola (toim.). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2003:9. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Väyrynen, Sanna; Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojanen, Pekka (toim.) 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. EU: United Press Global ja kirjoittajat.
- Yhteisöpapin haastattelu 2015. Paavalin seurakunnan projektityöntekijän haastattelu 1.10.2015 Paavalin seurakunnan virastolla.

LIITE 1

Haastattelurunko

A Taustatiedot

- 1 Ikä
- 2 Sukupuoli
- 3 Perhetyyppi

B Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset yhteisöpappihankkeessa

- 1 Miten tulit toimintaan mukaan?
- 2 Mistä sait tiedon toiminnasta?
- 3 Millaisessa toiminnassa olet ollut mukana?
- 4 Miten sinut otettiin vastaan?
- 5 Miten kuvailisit toiminnan tunnelmaa?
- 6 Miten paljon sait osallistua tekemiseen?
- 7 Miten paljon sait vaikuttaa toteutukseen?
- 8 Miten kuvailisit vuorovaikutussuhdetta seurakunnan työntekijöiden kanssa?
- 9 Miten toimintaan osallistuneiden kesken on pidetty yhteyttä toiminnan välillä?
- 10 Miten kuvailisit yhteydenpitoa asteikolla helppoa – hankalaa?
- 11 Mitä olet saanut toiminnan kautta?
- 12 Onko tässä toiminnassa mukana oleminen muuttanut sinua jotenkin, miten?
- 13 Miten näet toiminnan tulevaisuuden?
- 14 Millainen yhteisö toiminnan ympärille on syntynyt, vai onko sitä syntynyt?
- 15 Miten helppoa yhteyden ottaminen seurakuntaan olisi nyt muussa asiassa?

C Käsitukset seurakunnan roolista

- 1 Millaiseen seurakunnan muuhun toimintaan olet osallistunut?

- 2 Miten seurakunta on näkynyt Arabianrannan alueella aiemmin?
- 3 Miten hyvin tunsit ennestään seurakunnan työntekijöitä tai toimintaa?
- 4 Miten kuvailisit vuorovaikutusta työntekijöiden ja seurakuntalaisten välillä yleensä?
- 5 Miten yhteisöpappihankkeen toiminta on poikennut aiemmista kokemuksistasi seurakunnan toiminnassa?
- 6 Millaista seurakunnan työtä pidät tärkeänä?
- 7 Millaista toimintaa kaipaat seurakunnalta?
- 8 Miten seurakunta on huomionnut seurakuntalaiset toiminnassaan? (Muutoin kuin tässä hankkeessa)
- 9 Miten tässä toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut ajatuksiisi kirkosta tai sen sanomasta tai onko se vaikuttanut?
- 10 Miten tärkeä seurakunnan sanoma sinulle on?
- 11 Mitä seurakuntaan kuulumisen merkitsee sinulle?
- 12 Millainen sinusta olisi hyvä seurakuntayhteisö?
- 13 Millaista merkitystä toiminnalla on sinulle ollut?

Onko vielä jotakin mitä haluaisit sanoa?